

Ivan Mance i Darko Žubrinić

GLAGOLJICOM PISANA BILJEŽNICA IZ DRŽAVNOG ARHIVA U BEČU O OBRANI SIGETA OD TURAKA 1566. GODINE I POGIBIJI NIKOLE ZRINSKOG

Posvećeno uspomeni na biskupa dr. Milu Bogovića (1939. – 2020.)

Sažetak

Znameniti zapis Ferenca (Franje) Črnka iz 1566. g., pisan izvorno latinicom, a sačuvan u prijepisu anonimnog hrvatskog glagoljaša na ozaljskom području, pisanom brzopisnom glagoljicom 1566. ili 1567. g., sadržava točno 38 stranica. Čuva se u Austrijskom državnom arhivu u Beču u privatnoj zbirci obitelji Heinricha Auersperga. Do sada su objavljene samo dvije stranice tog izvornika, i to veoma davno u poznatoj studiji Stjepana Ivšića iz 1918. g. Tekst zapisa je pisan mješavinom triju temeljnih hrvatskih narječja – čakavskog, kajkavskog i štokavskog govora, s povremenim natruhama mađarskog, njemačkog, turskog i talijanskog jezika. Svih 38 stranica ovog iznimno važnog jezičnog i povijesnog dokumenta je prvi puta prikazano javnosti u članku (Mance i Žubrinić, 2019), nakon što su ga te iste 2019. g. auktori nabavili u spomenutom Državnom arhivu u Beču. Radi se o spisu visoke međunarodne vrijednosti, od interesa za poznavanje povijesti ne samo Europe (osobito Hrvatske, Mađarske i Austrije), nego i Turske.

Ključne riječi: *Franjo Črnko, Nikola Zrinski, Siget, hrvatska glagoljica, Stjepan Ivšić, Heinrich Auersperg*

Uvod

Jedan od najvažnijih izvora za poznavanje pojedinosti oko znamenite bitke kod Sigeta 1566. godine i pogibije hrvatskog bana Nikole Zrinskog je zapis njegova tajnika Franje Črnka,

Siget (Otok), odnosno Szigetvar (Otok-grad), označen je debelim krugom u sredini zemljovida. To se mjesto često miješa s gradom Szegedom, koji se nalazi istočnije. Beograd se u glagoljičkom tekstu zove Donji Belgrad, za razliku od Gornjeg Belgrada (ili Stolnog Biograda u Mađarskoj, Székesfehérvár).

pisan te iste godine latinicom,¹ a sačuvan među inim i u glagoljičkom prijepisu nekog anonimnog glagoljaša. Po Stjepanu Ivšiću, taj je glagoljički prijepis nastao te iste 1566. ili sljedeće 1567. godine na području Pokuplja kod Ozlja; vidi (Ivšić, 1918). Još početkom 20. stoljeća, JAZU² u Zagrebu bila je u posjedu fotografija (točnije – negativa) od ukupno 38 stranica tog za hrvatsku povijest iznimno važnog dokumenta, čiji se izvornik čuva u Austriji. Dvije od tih 38 stranica objavljene su u vrlo poznatom radu (Ivšić, 1918.). Do 2019. godine, tj. tijekom više od jednog stoljeća, to su ujedno bile i jedine objavljene stranice tog prevažnog dokumenta.

Ljubaznošću akademkinje Anice Nazor, drugi auktor ovog članka je 2018. g. od nje doznao da je fotografije tog glagoljicom pisanog rukopisa HAZU izgubila. Auktori ovog članka su zajedničkim naporima uspjeli kolovoza 2019. godine nabaviti vrlo kvalitetne fotografije izvornog dokumenta, koji se danas čuva u Austrijskom državnom arhivu u Beču. U potrazi za tim dokumentom bila nam je iznimno važna osobna informacija dr. Katharine Tyran iz Beča,³ da bi se taj dokument morao nalaziti u spomenutom bečkom arhivu. Prvi auktor je taj dokument uspio pronaći putem mreže, evidentiran pod signaturom *SB Auersperg I-A-21-4-1 Die Geschichte zu Sziget von 1566.*⁴

Sadašnji vlasnik rukopisa je g. Heinrich Auersperg,⁵ na kojega nas je Državni arhiv u Beču uputio da od njega zamolimo dopuštenje za otkup. Zanimljivo je da se jedna privatna zbirka čuva u Državnom arhivu.⁶

1 Vidi (Ivšić, 1918., str. 391).

2 Danas HAZU – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

3 Dr. Katharina Tyran bila je 2017. g. gošća redovite mjesečne tribine Društva prijatelja glagoljice u Zagrebu.

4 Potraga je bila vrlo delikatna. Nalikovala je traženju igle u stogu sijena, ali je ipak uspješno provedena tijekom manje od mjesec dana.

5 Neki od njegovih predaka, također s prezimenom Auersperg, bili su zapovjednici *Hrvatske vojne krajine* (K. K. kroatische Militär-Grenze) još od 1576. g.

6 Slična je situacija sa zbirkom poznatog norveškog kolekcionara Martin Schoyena, koja se čuva u Norveškoj nacionalnoj knjižnici u Oslu. Dodajmo da je 2019. g. na dražbi u aukcijskoj kući Christie's u Londonu taj kolekcionar prodao dva hrvatsko-glagoljička lista u njegovu vlasništvu nepoznatoj osobi u SAD-u. Radi se o dijelu pravila bratovštine Sv. Marije Goričke na otoku Krku iz 1425. g., a to su ujedno i najstarija poznata glagoljicom pisana pravila neke bratovštine.

Od jeseni 2019. rukopis smo objavili bez ikakve pompe putem Interneta, na mrežnoj adresi navedenoj u (Mance i Žubrinčić, 2019.). To je prva njegova cjelovita objava javnosti uopće. Dokument je oblika bilježnice, te je izvanredno očuvan. Cijeli je postupak trajao iznenađujuće kratko, manje od mjesec dana. Radi sigurnosti smo digitalne fotografije pohranili na više mjesta.⁷

Spomenuti Franjo Črnko, koji je izvornik pisao latinicom, bio je tajnik (komornik) Nikole Zrinskog Sigetskog i jedan od rijetkih koji je preživio tursku opsadu i osvojenje Sigetske tvrđave 5. rujna 1566. g. Otkupio ga je od turskog sužanjstva Juraj Zrinski, sin poginulog Nikole Zrinskog.

Za pomoć čitatelju prilažemo tablicu glagoljičkih slova koja se pojavljuju u spomenutoj bilježnici u Austrijskom državnom arhivu u Beču. Nazivi slova stavljeni su u zagrade, a izvan zagrada je velikim slovima naveden izgovor, kao i brojana vrijednost slova. Tablica je složena prema glagoljaškoj početnici Jurja Slovinca, najstarijoj poznatoj hrvatskoj početnici, pisanoj glagoljicom oko 1400. g. na Sorboni u Parizu.⁸

Cilj nam je predstaviti dio zapisa Franje Črnka prepisanog brzopisnom glagoljicom u 16. st., koji je 1910. g. pronađen u Austriji u arhivu kneza Karla Auersperga u Gornjoj Austriji (Logensteinleithen, danas Losensteinleiten u Gornjoj Austriji, kod Steyra). Rukopis obasiže točno 38 stranica, dimenzija 22 x 16 cm. Črnkov izvornik pisan je latinicom.

Tablica kurzivne glagoljice prema prijepisu koji se čuva u Beču

Pojam kurzivane glagoljica detaljno je opisan u (Ušalj et al., 2002). Tekst koji se čuva u Beču, o kojem je riječ u ovom članku, vrlo je uredan i čitak.

7 Društvo prijatelja glagoljice je na sugestiju Mirne Lipovac, tajnice DPG-a, priredilo vrlo lijepi pano posvećen ovom dokumentu, za potrebe javnih predavanja. Prvi puta je taj pano predstavljen 29. veljače 2020. u Metkoviću, tijekom predavanja koje su održali Mirna Lipovac i drugi auktor članka. Drugi auktor je o ovom zajedničkom radu s Ivanom Manceom održao na Sveučilištu u Osijeku predavanje 25. rujna 2020. g. u sklopu znanstveno-stručne konferencije *Računalno jezikoslovlje i Zlatna formula hrvatskoga jezika*.

8 Juraj Slovinac (Georges d'Esclavonie) rođen je oko 1365., a preminuo 1416. g. u Francuskoj, u gradu Toursu (Tours, čitaj Tu:r).

Glagoljicom pisana bilježnica iz Državnog arhiva u Beču o obrani Sigeta od Turaka 1566. godine i pogibiji Nikole Zrinskog

							- (zelo) 8	
A (az) 1	B (buki) 2	V (vidi) 3	G (glagole) 4	D (dobro) 5	E ((j)est) 6	Ž (živite) 7		Z (zemlja) 9
Ĩ (iže) 10	I (i) 20	J Đ (je) 30	K (kako) 40	L (ljudi) 50	M (mislite) 60	N (naš) 70	O (on) 80	P (pokoj) 90
						- ot 700		
R (reci) 100	S (slovo) 200	T (tvrdo) 300	U (uk) 400	F (frt) 500	H (hir) 600		Č ŠĆ (šća) 800	C (ci) 900
		- (jer)	- JA JE E I (jat)		- (jest-je)			
Č (črv) 1000	Š (ša) 2000			JU (jus) 5000				

Prva tri redka Jurjeve glagoljaške početnice za djecu imaju po devet slova. Pritom slova imaju i brojčane vrijednosti: prvi redak znači jedinice (1, 2, ... , 9), drugi redak desetice (10, 20, ... , 90), treći redak stotice (100, 200, ... , 900), četvrti redak tisućice (1000, 2000,...). Više podataka o Jurjevoj tablici dostupno je u (Žubrinić: Juraj Slovinac). U bilježnici koja se čuva u Beču zastupljeno je 28 glagoljičkih slova. U odnosu na Jurjevu tablicu, to je pet slova manje: nedostaju slova zelo, ot, jer, jat i jest-je.

Nekoliko pokušaja Turskog osvajanja Beča

Prvi pokušaj osvajanja Beča od strane Turaka dogodio se 1529. g., također pod vodstvom Sulejmana Veličanstvenog.

Veduta Osijeka iz 1687. g., a postoji i ranija iz 1660. g. Izradio ju je Matthäus Merian ml. (1621.-1687.)

Detalj iz Merianove vedute Osijeka. Kao što vidimo, Osijek 17. st. ima pet džamija.

Godine 1532. kapetan Nikola Jurišić⁹ sa 700-800 vojnika¹⁰ u Kisegu (Kőszeg) u Mađarskoj zaustavlja Sulejmana Veličanstvenog i njegovu vojsku od 100.000 vojnika¹¹ u ponovnom pokušaju osvajanja Beča.¹² To je u međuvremenu omogućilo Beču da se dobro pripremi za obranu, a Turska se vojska morala povući.¹³ Sljedeći pokušaj turskog osvajanja Beča spriječio Nikola Zrinski 1566. g.

Druga bitka kod Beča odvila se 1683. g., kada su Turci bili poraženi. Tom je prigodom u obranbenim postrojbama Jana Sobjeskog poginuo i hrvatski teolog i ekumenist Juraj Križanić (1618. – 1683.). Također, tom je prigodom uništeno hrvatsko selo pored Beča, koje se zvalo *Krowotendörfel* i od tada više ne postoji. Selo se u literaturi nalazi pod raznim nazivima: *Crabathen Derffel*, *Crabatendörfel*, *Croathndörfel*, *Krowotendörfel*, *Crabatendoerfel*, *Krawattendörfel*, *Croatendörfel*, *Kroatendörfel* ...¹⁴

Zapis iz Boljuna u Istri

U Arhivu HAZU (Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) pod signaturom *II c 77/b*, nalazi se iznimno interesantna glagoljička knjiga koju su pisali svećenici iz gradića Boljuna u Istri: KVADERNA OD DOT CREKAV BOLJUNSKEH, Računi crkvenih imanja od 1595. do 1660.; vidi (Badurina, 1992). U njoj jedan svećenik navodi među inim i razne povjesne događaje, a dio se odnosi i na Turke:

- 9 Nikola Jurišić (1490. – 1545.) je kraće vrijeme, od 1528. do oko 1531., bio i kapetanom Rijeke, a u posjed je dobio i Novigrad Istarski i Postojnu. Njemu u čast u gradu Zagrebu, u samom središtu grada, imamo Jurišićevu ulicu, odmah istočno od Trga bana Jelačića. Po njemu se zove i jedan dvorac i trg u Kisegu. Grad se nalazi u blizini mađarsko-austrijske granice.
- 10 Među njima je bilo samo 38 profesionalnih vojnika, ostalo su bili građani Kisega i seljaci iz okolnih sela.
- 11 Procjene broja turskih vojnika u opsadi Kisega su i mnogo veće, čak do tristo tisuća.
- 12 Sulejmanova vojska se kod Kisega morala zadržati skoro cijeli mjesec kolovoz 1532. g.
- 13 Zanimljivo da je dvije godine ranije, 1530. g. u Carigradu, tijekom pregovora sa Sulejmanom Veličanstvenim, Nikola Jurišić kao izaslanik kralja i cara Ferdinanda I, s turskim dostojanstvenicima razgovarao na hrvatskom jeziku.
- 14 Položaj tog hrvatskog sela na rubu tadašnjeg Beča odgovara sadašnjem Spittelbergu pored palače Hofburg. Zahvaljujem dr. Josipu Seršiću (1948. – 2020.) na ovim podacima. Više pojedinosti naći ćete u (Seršić, 2016).

Portret Nikole grofa Zrinskog (1508. – 1566., Nicolaus comes Serin), objavljen 1601. g., otisnut u Augsburgu u Njemačkoj u tiskari Michaela Mangera (auktor portreta je bakrorezac Domenicus Custos Custodis(?)). Nikola Zrinski je pod Sigetom poginuo u svojoj 58. godini.

- 1560.¹⁵ Uzeše Turki trdni Seget. Onde beše ubien *Mikula Zrinski* Hrvacki ban, i onde umre pas car Suliman.

Iz ovoga vidimo da je ime Nikole Zrinskoga bilo zapisivano i kao Mikula Zrinski (tj. Mikula = Nikola). Viđenje cara Sulimana (tj. Sulejmana Veličanstvenog) u tom kratkom štivu odražava tadašnje tragično i dramatično stanje u hrvatskim zemljama, uzrokovano turskim osvajanjima.¹⁶

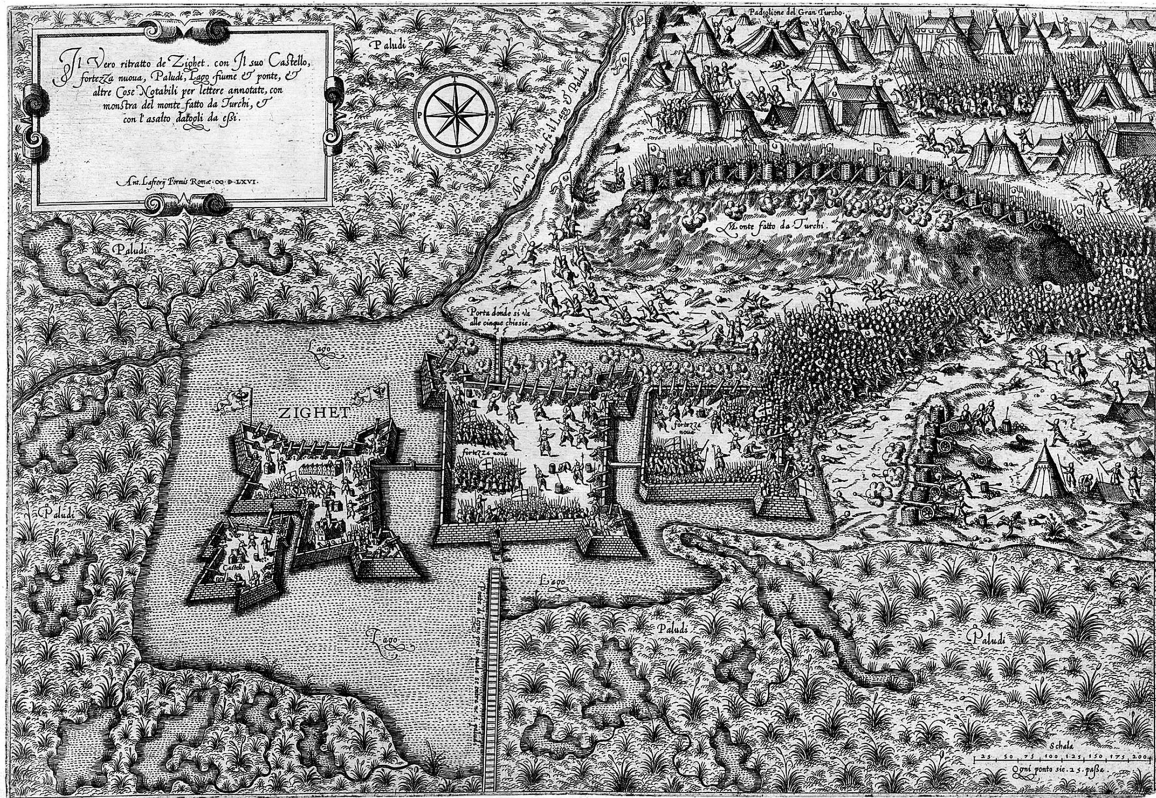
U Istri je vijest o pogibiji „bana Mikule Zrenskoga” zabilježena glagoljicom i u selu Vranja pored Boljuna. Vidi (Fučić, grafit br. 9 na str. 362).¹⁷

15 Umjesto 1560. g. treba biti 1566.

16 Treba ovdje naglasiti da je Turska danas prijateljska zemlja s kojom Republika Hrvatska ima vrlo dobre odnose. Također treba reći da postoji ne mali dio hrvatske književnosti pod nazivom „protuturski govori” ili „govori protiv Turaka” (na hrvatskom i latinskom jeziku), koji počinje još u vrijeme Marka Marulića s njegovom znamenitom *Molitvom suprotiva Turkom*, također kao odraz ondašnjeg vremena. Zahvaljujem akademiku Eduardu Hercigonji na ovom podatku. Vidi na primjer (Gligo, 1983).

17 Zanimljivo je da u gradu Ozlju (u Žitnici) postoji zapis glagoljicom iz 1544. o ženitbi Nikole Zrinskog s Katarinom Frankapan: *Oženi se gospodin Zrinski Mikluš gospu Katarinu od Frankapanov*. Vidi (Fučić, grafit br. 8 na str. 274).

Glagoljicom pisana bilježnica iz Državnog arhiva u Beču o obrani Sigeta od Turaka 1566. godine i pogibiji Nikole Zrinskog

Veduta Sigeta koju je 1566. g., odmah nakon sigetske bitke, nacrtao talijanski kartograf Antonio Lafrei rodnom iz Burgundije, pravim imenom Antoine du Pérac Lafréry (1512. – 1577.). Siget se sastoji od četiri dijela: desno je Novi varoš,¹⁸ u sredini je Veliki varoš, a lijevo je Stari grad¹⁹ (ili Veliki grad) na koji se naslanja Nutarnji grad.²⁰ Strane svijeta su uobičajene: sjever je prema gore, zapad je na lijevo.

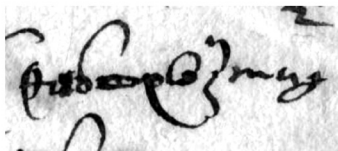
18 varoš – grad

19 grad – tvrđava, utvrda

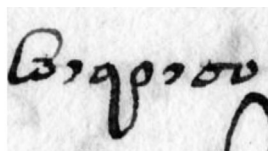
20 Veliki varoš ima oblik kvadrata duljine osnovice od oko 200 koraka (vidi mjerilo dolje desno na slici), tj. oko 120 metara (ako uzmemo da jedan korak iznosi 60 cm). Siget (tj. otok) leži na umjetnom jezeru, a okružen je teškim močvarnim terenom (koje se na hrvatskom jeziku zove seget).

Osnovni primjeri glagoljičkog štiva

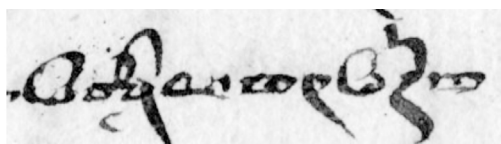
Već na prvoj stranici glagoljičkog teksta (točnije, na str. 2a) nalazi se mnoštvo zanimljivih pojmova, pisanih lijepim i čitkim rukopisom.

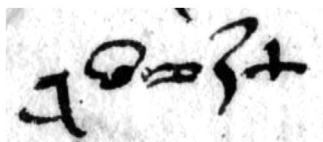
Zrinskomu

*Seget se pojavljuje se u glagoljčkom štivu pojavljuje tom obliku.
Siget (Sziget – otok) predstavlja latinski oblik.²¹*

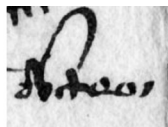
Slovinskoi (zemlji – današnja Slavonija)

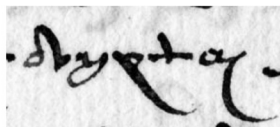
Osika (Osijeka; riječ je o gradu Osijeku)

21 Prema (Zvonar, 2016, str. 64 i 64), nije jasno zašto anonimni glagoljaš piše Seget umjesto Siget, jer je jedino Siget ispravan naziv. Siget i seget su dva različita pojma: seget znači baruštinu ili močvaru. Međutim, i jedno i drugo je čini se u bliskoj vezi: *Siget* kao konkretan otok, a *Seget* kao močvarno područje na kojem se grad nalazi.

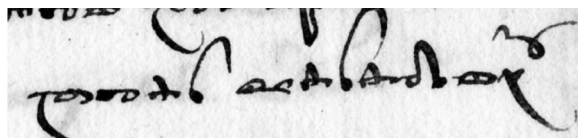
*Glagoljicom pisana bilježnica iz Državnog arhiva u Beču o
obrani Sigeta od Turaka 1566. godine i pogibiji Nikole Zrinskog*

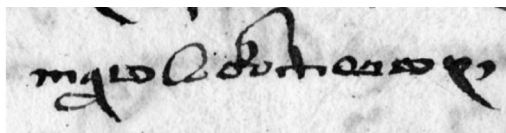
Drave (rijeka Drava)

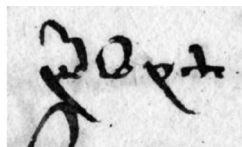
Dunaju (tj. Dunavu)

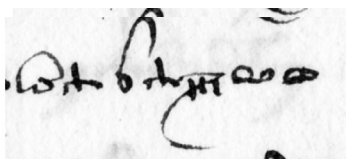
Petar Varadinu (tj. Petrovaradinu)

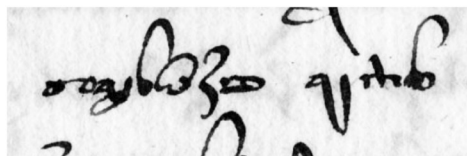
Moislavine (tj. Mojslavina, selo na Dravi kod Virovitice, zapadno od D. Miholjca)

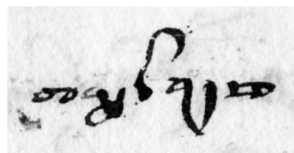
Bosna

*Saraj(e)vi. Sarajevo se do polovice 16. st. zove Vrhbosna.
Od tada se zove Bosna-Saraj (Bosanski dvor), tj. Sarajevo.*

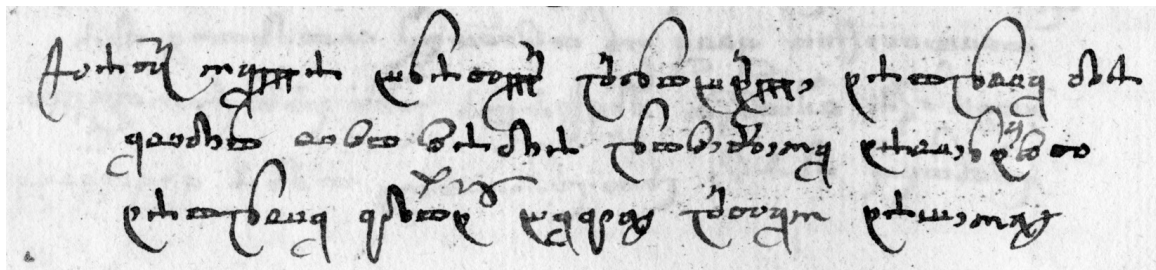
Turski car

Turci (na str 2v)

Prisega Nikole Zrinskog

Pogledajmo posljednja tri redka stranice 5b rukopisa te stranicu 6a, koje sadrže početak znamenite prisege Nikole Zrinskoga.

Zato moja bratjo, potribno je najprvo da
ovdi vsi sada prisežemo na vernost
najprvo Gospodinu Bogu, potom našemu ...

[illegible][illegible]

141

... poglavniku karšćanskomu,²² cesarovoju svitlosti,
i tomu nevoljnomu²³ našem orsagu.²⁴ A ja
oću vsm vam najprvo, potom vsi opet
oćete prisići, da vi nimate u meni dv-
oine,²⁵ ni ja u vas. Zato poslušajte
moju prisegu:

Ja Miklouš Zrinski²⁶ prisežem najprvo
Gospodinu Bogu, potom cesarovoju svitlosti, vsih
nas gospodinu premilostivom, i vam
vitezom²⁷ ki ste sada ovdi.
Tako meni pomoz Otac, Sin i Duh Sveti
Sveto Trojstvo, jedini Bog, da vas
ja neću ostaviti, nego da oću trpiti
s vami zlo i dobro, i da oću ovdi s vami
živiti i umriti.

Zato potribno je da i vi vsi sada prisežete
ovdi pred manom²⁸ vsaki dva prsta
gori podvignuvši.²⁹ Opet oće vsaki
svomu vojvodi i handaju³⁰ priseći.

Bilo bi dobro da odabrani dijelovi prisege Mikule Zrinskog uđu u hrvatske školske priručnike, slikom i prijepisom na latinicu.

22 poglavniku karšćanskomu – poglavaru kršćanskom, tj. Sv. Otcu Papi

23 nevoljnomu – nesretnom

24 orsagu – državi

25 bez dvoine – bez dvojbe, bez sumnje

26 Mikula Zrinski, tj. Nikola Zrinski

27 vitezom – vitezovima

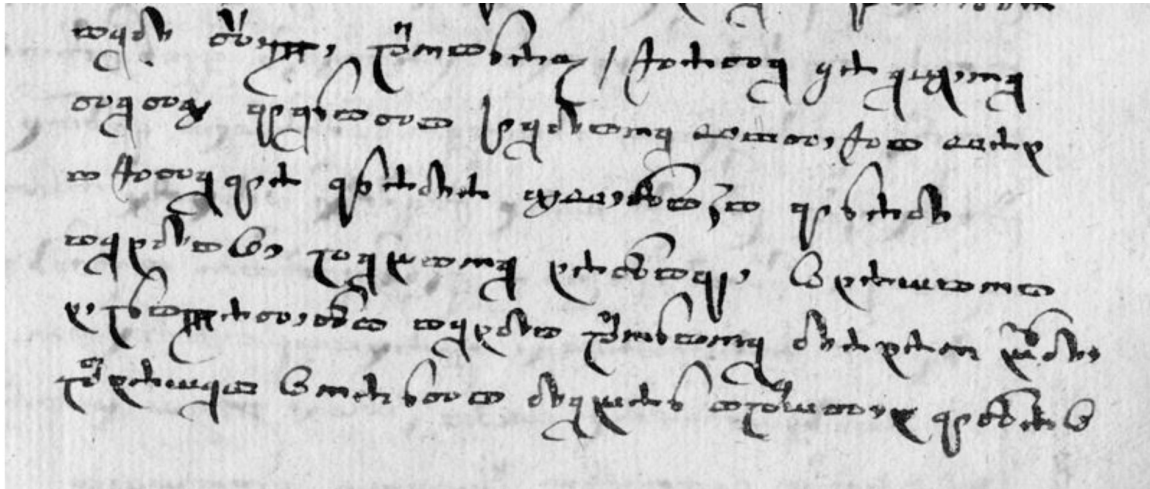
28 pred manom – preda mnom

29 gori podvignuvši – podignuvši (podvignuti – pomaknuti)

30 handaju – kapetanu

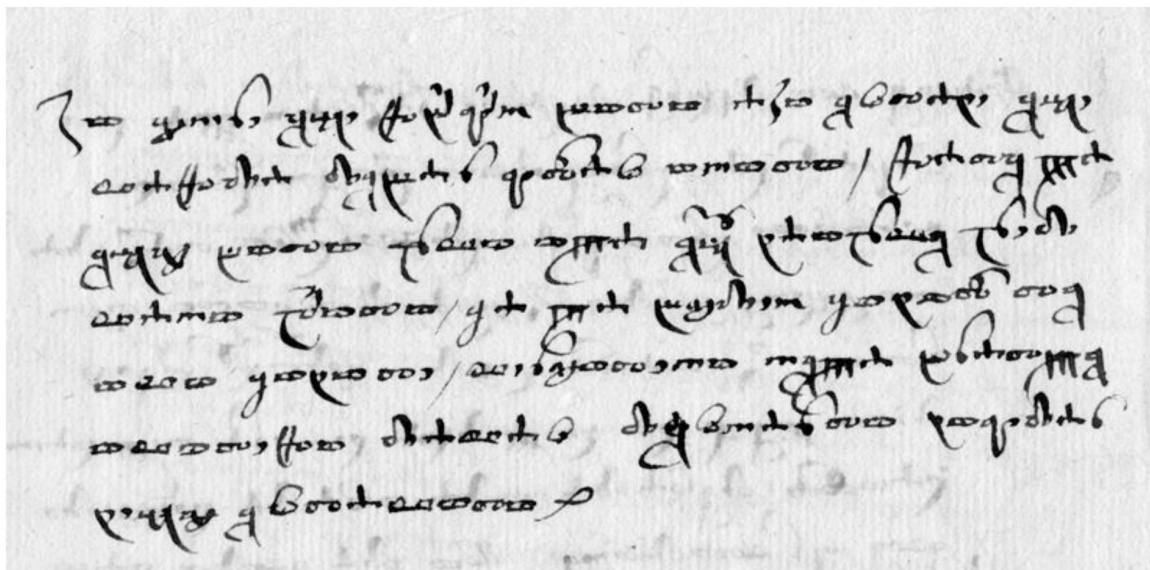
Poziv vojnicima

Pri kraju teksta nalazi se i poziv Nikole Zrinskog vojnicima da izađu iz Sigetske utvrde u boj s Turcima, kojom prilikom je i poginuo, zajedno s većinom svojih vojnika. Jako je zanimljiv, a Stjepan Ivšić ga transliterira na str. 424. njegova rada ovako (na kraju str. 19a rukopisa i na početku str. 19b):

... i od žeje pomiraju. Zato ča očemo
totu goriti? Hodimo, vitezi, van
iz toga grada u veliki grad
i ondi se pobimo na lice³¹ s našimi
neprijatelj i ondi pomrimo, da nam bude
po našoj smarti dobar, i pošten glas!

31 na lice – sučelice

Ki umre, oće z Bogom biti, a ki ostane, oće
vazda dobar glas imiti. Zato ja
oću biti prvi i ja oću najprvo pred
vami pojti.³² Ča ja budem činil, to
i vi činite! Verujte mi, moja bratjo
i vitezi, da vas do smarti nigdar³³
neću ostaviti.

32 pojti – poći

33 nigdar – nikada

Faksimili

Uz svaki faksimil dolazi odgovarajuća transliteracija, koja je priređena uglavnom prema članku (Ivšić, 1918). Brojke iznad transliteracije (preslovljenja) iz glagoljice u latinicu predstavljaju broj lista. Oznake a i b uz brojku znače prednju i stražnju stranicu odgovarajućeg lista. Manje poznatih riječi objašnjene su također u (Ivšić, 1918), kao i u (Črnko, 1970, str. 181-193). Na mjestima gdje je glagoljičko štivo uvučen u lijevo (čime je obično označen početak novog odjeljka), stavili smo u latiničnom preslovljenju masna slova, radi lakšeg snalaženja.

Također smo na mjestima gdje se u nekoj riječi grupa slova *ni* ili *ne* danas čita kao *nji* ili *nje*, onda tako i preslovili. Slično za *lj*. Isto je učinio i Ivšić u svojem članku iz 1918. Osim toga, riječ koja je glagoljicom zapisana na primjer kao „poide“,³⁴ Ivšić transliterira kao „pojde“ (tj. sa zakošenim *j*).

Prema tome, u latiničkom štivu je riječ uglavnom o transliteraciji, a manjim dijelom o transkripciji glagoljičkog štiva. Čitatelj kojega zanima kako je točno anonimni hrvatski glagoljaš zapisao pojedinu riječ ili rečenicu, morat će pogledati u priloženi izvornik.

2a

Na 15. dan junija, dojde uhoda ka g(ospo)dinu Zrinskomu,
ka povida istino, da je vidil carovu
vojsku na Saraj(e)vi i da je po njoj hodil, i da j-
oj (j)e dužina na dvi milje zemlje, i da je
glas, da ide pod Seget³⁵ ali pod Eger,³⁶ i da
čini načinjati³⁷ moste pri Petarvaradinu
na Dunaju.³⁸

34 poide – u značenju „pođe“ (vidi str. 5b, četvrti redak), Ivšić transliterira kao pojde.

35 Seget – Siget (u cijelom štivu)

36 Eger – grad u Mađarskoj, sjevero-istočno od Budimpešte

37 čini načinjati – gradi

38 Dunaj – Dunav

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

Opet dojde druga uhoda s Pečuja, ki donese
list od uhode, u kom je pisal, da istino³⁹
turski car van ide, da⁴⁰ ne zna pravo pod
ki⁴¹ grad.

Opet dojde treta uhoda od Osika, ka povida,
da je (j)ure⁴² došal jedan beg k Osiku i da je
on poslan elejaro⁴³ i da se brodi⁴⁴ priko Drave,
i da je došla vsa Bosna⁴⁵ i karamanski⁴⁶ baša⁴⁷
i da su pali priko Drave na Slovinskoj
zemlji⁴⁸ niže Mojslavine,⁴⁹ da ne zna pov-
idati, kamo oće pojti.⁵⁰

Opet dojde uhoda i povida, da je bil
pri Osiku,⁵¹ kada su vnoge⁵² ladje odvezli

39 istino – doista

40 da – ali

41 ki grad – koji grad

42 jure – već

43 elejaro – prednja vojska, predhodnica

44 se brodi – prebacuje se

45 došla je vsa Bosna – misli se „došle je puno vojske iz Bosne“

46 Karaman – pokrajina u Maloj Aziji

47 baša – starješina

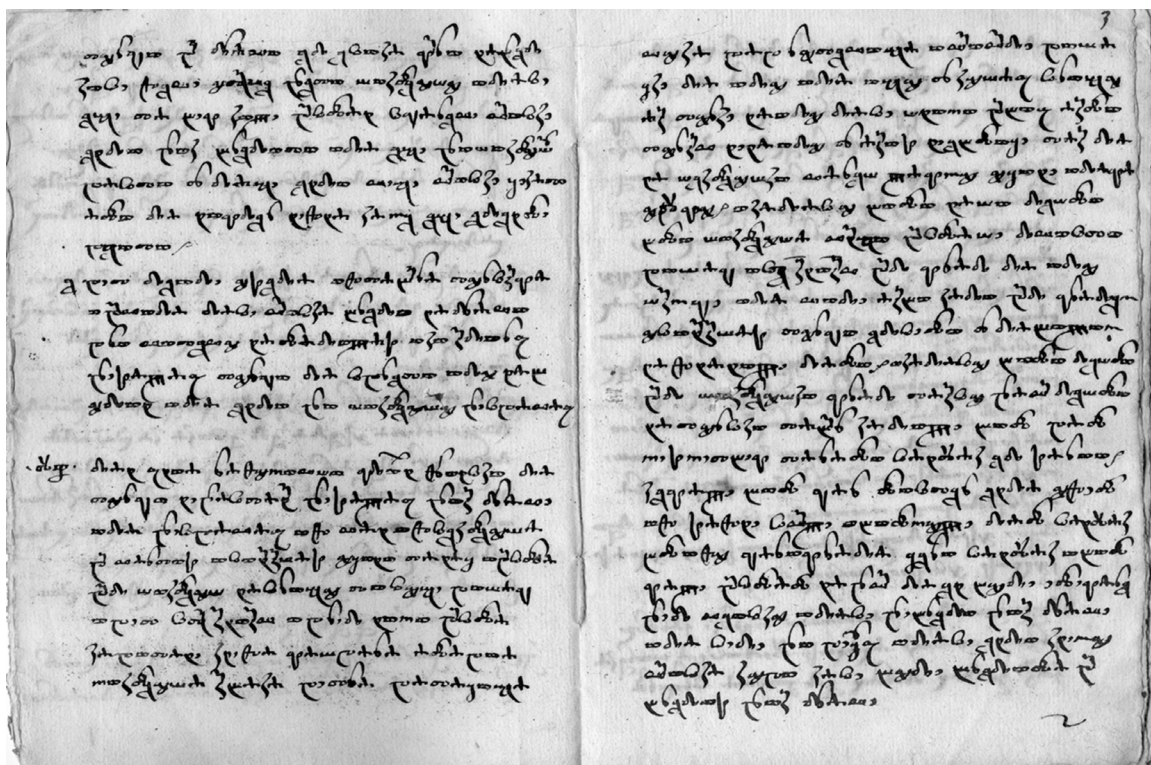
48 Slovinska zemlja – današnja Slavonija

49 Mojslavina – današnja Moslavina

50 kamo oće pojti – kamo žele krenuti

51 Osik – Osijek

52 vnoge – mnoge

2b

Turci po Dravi od Osika gori na brod,⁵³
ki se zove Utovo,⁵⁴ proti Šikloušu,⁵⁵ i da se
oće ta beg, ki je poslan s carove vojske,
ondi prik⁵⁶ brodit⁵⁷ i da oće pri Šikloušu

53 brod – ovdje znači mjesto prijevoza preko rijeke

54 Utovo (i Vitovo) – prijelaz na Dravi između Valpova i Donjeg Miholjca

55 Šikloš (Siklós) je grad na samom jugu Mađarske, blizu granice s Hrvatskom.

56 prik – preko

57 brodit⁵⁷ – prevoziti preko rijeke, jezera ili mora

pasti,⁵⁸ tr⁵⁹ da će ondi veće⁶⁰ vojske čekati,
ali da nigdor ne zna, kamo oće odonle⁶¹
pojti.

Opet dojde uhoda iz tabora turskoga
i povida, da se vojska brodi na Dravi
pri Vitovu⁶² na lad'jah, i kikodir⁶³ *ju*
prehajaju Turci, da sproti idu na B-
udin i da ondi pri Šikloušu prespavaju.

•Ži• (17.) dan *jun(j)a*, razumivši g(ospo)din Zrinski, da
Turci neprestano prehajaju⁶⁴ priko Drave
i da prespavaju izvan iz Šiklouša
po v^arlih⁶⁵ i sinokošan,⁶⁶ učini tanač⁶⁷ i posla
pod Šiklouš na sriću tisuće⁶⁸ pišac⁶⁹
i pet sto konjиков i pred njimi posla
kapitane: kneza Gašpara Alapi(j)a,
Miklouša Kobaka, Petra Patačića,

3a

Vuka Paprutovića, i vojvode piša-
čke, da idu i da išću⁷⁰ tr⁷¹ kušaju sriću,

58 pasti – utaboriti se

59 tr, ter – te, i

60 veće – više

61 odonle – odatle

62 Vitovo – Utovo (prijelaz na Dravi)

63 kikodir – kojigod

64 prehajaju – prelaze

65 po vartih – po vrtovima

66 po sinokošan – po sjenokošama

67 tanač (mađarizam) – vijeće

68 tisuće – tisuću

69 pišac – pješaka (množina; jednina je također pišac – pješak)

70 išću – traže

71 tr (ter) – i

ako Turke najdu, da se s njimi *pobiju*, ako li
Turkov ne najdu tr ako ili ne obliče,⁷² tako da
na šiklouški varoš jagmu⁷³ učine i da ga
užgu.⁷⁴ I kada su bili naši došli

bli[zu] Šiklouša, v noći poslaše dvi sti⁷⁵
pišac i sto konjиков pod grad, da idu
škomce⁷⁶ i da vide, ako bi kadi⁷⁷ pod gradom
u sinokošah Turci odseli,⁷⁸ tr da bi jim
na znanije dali. I kada su bili došli
pod šiklouški grad, tako su pravo došli
na turski tabor, kadi⁷⁹ je bil pal⁸⁰
Mehmet-beg Tarali sanžak od Hari(j)i,
koga je bil car listor⁸¹ onda uzet
iz hazne⁸² svoje i bil mu je dal sanžak⁸³
blizu Carigrada, Čori-sanžak, i bil
ga je poslao naprvo, da on bude elejaro
pred vojsku i da se prebrodi⁸⁴ priko Drave
i da sede pri *Pečuju*, i da se ondi k njemu
vojska kupi, ka se bude brodila po
brodih priko Drave,

72 obliče – opaze (obličiti – opaziti)

73 jagma – juriš

74 užgu – zapale

75 dvi sti – dvije stotine, dvjesto

76 škomce – šutke, potajno (od čkomiti)

77 kadi pod gradom – negdje pod gradom

78 odseli – odsjeli, utaborili se

79 kadi – gdje

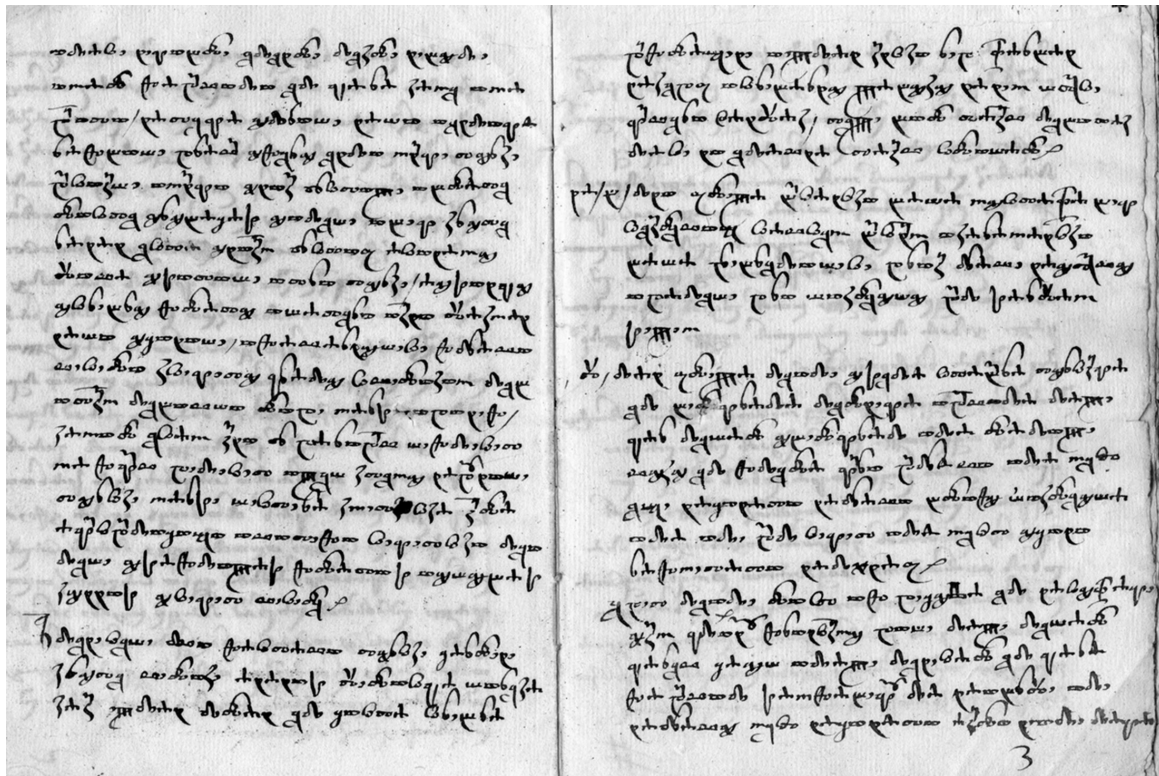
80 načinio tabor

81 listor – samo

82 hazna (turcizam) – vladarevo ili državno blago, blagajna (odatile i prezime Haznadar – blagajnik)

83 sanžak – zastava, barja; okrug

84 prebrodi – prebaci

3b

i da se ne giblje odonle, dokle ne bude
 imal zapovidi od cara, kamo ima
 pojti. Na toga udriše naši i ondi ga
 razbiše, pravo u zoru. Ondi mnoge Turke
 posikoše, i mnogi u niko trstje⁸⁵ i blato⁸⁶
 listo⁸⁷ u rubačah ujdose.⁸⁸ I beg kruto⁸⁹

85 trstje – tršće, trstika

86 blato – močvara, bara

87 listo – samo

88 ujdose – umakoše

89 kruto – jako, veoma

ranjen osta u nikom trstⁱ*ju*, a sina mu
živa uhitiše⁹⁰ i tri Turke. A u kinču,⁹¹
u srebru, zlatu *i* šatori i konji žakman⁹²
naši učiniše i zav^arnuše se zdravi
veseli k Segetu gradu s velikim dob-
itkom dobivši lipe marhe⁹³ i pinez,
kamil⁹⁴ osam, konji tr paripov⁹⁵ šezdeset,
mazgov pedeset i još k tomu napuniše
turske marhe⁹⁶ šesteru kmetska kola,
a gospodičići⁹⁷ i vitezi segetski doj-
doše u hazdijah⁹⁸ zlatih i u šubah⁹⁹
kunnjih¹⁰⁰ u Seget veselo,
i donesoše dvi zastavi turske č^arlene¹⁰¹
kruto velike, a na njih želisca¹⁰² široka
kako *jedan* dlan od čista srebra

90 uhitiše – uhvatiše

91 kinč (mađarizam) – blago, dragocjenost

92 žakman (mađarizam) – plijen

93 lipa marha – lijepa roba

94 kamila – deva (!)

95 parip (grecizam) – miran konj

96 turske marhe – s turskom robom

97 gospodičić – plemić

98 hazdija – skupocjeni plašt

99 šuba – ovdje znači krzno

100 kunnjih – od kune (u uporabi kod mađarskih Hrvata)

101 črlene – crvene

102 želisce – deminutiv od želizo (željezo, tj. pločica od željeza), željezna pločica

4a

pozlaćene i jedan konjski rep farban
na kopju¹⁰³ i sreb^arnju jabuku na njem, što se
govori¹⁰⁴ sanžak.¹⁰⁵ To je bil takov dobitak,
da se ni odavna takov slišal.¹⁰⁶

Na •B• (2) dni *juleja*,¹⁰⁷ bosanski baša Mustafa-beg
Sokolović sa vsom Bosnom i karamanski
baša prebrodiše¹⁰⁸ se priko Drave na Utovu
i padoše pri Šikloušu pod Haršan-
hejem.

•Ž• (7.) dan *juleja*, dojde uhoda s tabora turskoga
od Belgrada¹⁰⁹ donjega i povida, da je
car došal u Belgrad , i da ladje¹¹⁰
vuku od zdola gori po Dravi, i da most
oće načinati na Dravi blizu Šiklouša,
i da ide pod Seget i da most učini
razmetati¹¹¹ na Dunaju.

Opet dojde list iz Pečuja od Nasuf-age,
u kom g(ospo)dinu Zrinskomu piše, da je došal
carov čauš¹¹² i da je donesal od cara
zapovid Hamza-begu, da najbrže¹¹³ ide
na Dravu most načinati; ako li ne ide, da ga

103 kopju – koplju

104 što se govori – što se zove

105 sanžak (turcizam) – konjski rep kao zastava

106 da se ni odavna takov slišal – nije se odavno za takav čulo

107 julej – juli, srpanj

108 prebrodiše se – prebaciše se

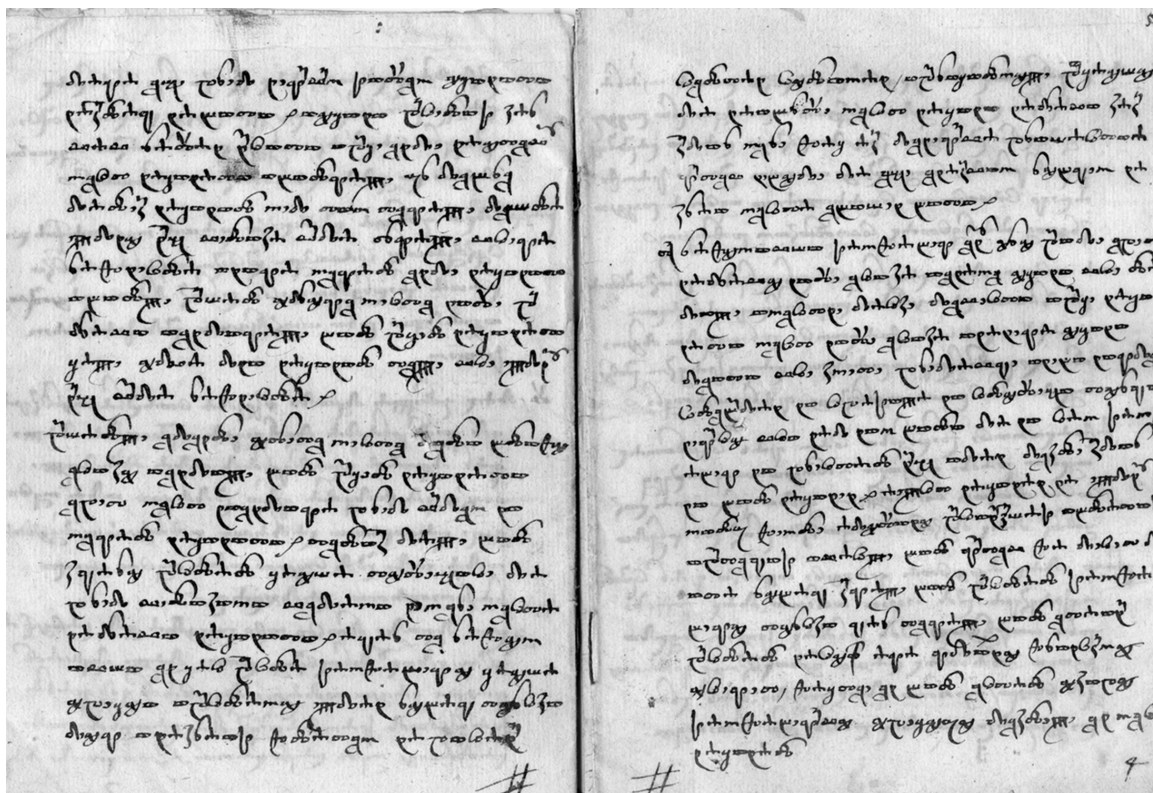
109 Belgrad donji – Beograd u Srbiji (donji u odnosu na Stolni Biograd u Mađarskoj, koji se nalazi između jezera Balaton i Budimpešte)

110 ladije – lađe koje su trebale poslužiti kao pontonski most

111 učini razmetati – dade razrušiti

112 čauš – dvorski stražar

113 najbrže – odmah

4b

da ga¹¹⁴ oće pred njegovom hižom¹¹⁵ učiniti
na kolac nabiti. I učini¹¹⁶ po selih k^a-
vav ražanj nositi i poče onde na Utovu
most načinati;¹¹⁷ i bil ga je *jur* dobro
daleko načinil, med tim toga¹¹⁸ je došla

114 Ivšić ovdje ispušta početne riječi „da ga“, jer su već navedene na kraju predhodne stranice 4a.

115 hiža – kuća

116 Misli se *Hamza-beg*.

117 načinati – početi graditi

118 med tim toga – u međuvremenu

jednu noć velika voda tr ga je vsega
raznesla, i ni ga mogal onde načiniti,
i bil je pošal u drugo mesto niže po
Dravi i ondi ga je bil počel načinati;
ča je u dva dni načinil, to je vse jednu
noć voda raznesla.

Pošal je odonle u treto mesto doli blizu
Osiku i ondi je bil počel načinati
opet most; ni ondi ga pred¹¹⁹ vodom ni
mogal načiniti; toliko da je bil
k caru poslal čauša tužeći se, da
pred velikimi vodami ne more mosta
na Dravi načiniti. A car, to razum-
ivši, on čas¹²⁰ posla Hamza-beg u čauša
u Pečui¹²¹ i posla mu jedan rubac turski
dug i na kra(j)ih zlatom napisano

5a

„Soltan Suliman”,¹²² i poručil mu je po čaušu,
da najbrže¹²³ most načini na Dravi, kako
kudir more;¹²⁴ zač ako¹²⁵ do njegova prišastja¹²⁶
gotov ne bude, da oće onakovim rubcem na
kraj mosta obišen biti.

119 pred – poradi, zbog

120 on čas – onaj čas, odmah

121 Pečui – Pečuh (grad na jugu Mađarskoj, tada pod Turcima)

122 Soltan Suliman – Sultan Sulejman

123 najbrže – odmah

124 kako kudir more – kako god može

125 zač ako – jer ako

126 prišastije – dolazak

To razumivši Hamza-beg onu uru pojde opet
na Dravu niže Osika i onamo učini vse la-
dže i mostne daske dovesti i poče nači-
nati¹²⁷ most niže Osika i na njega učini
dojti¹²⁸ vse kmete predavce,¹²⁹ i ne bi nigdore
slobodan:¹³⁰ ni spahija¹³¹ ni služeci Turci,
nego su vsi nad njim¹³² bili, da ni sam Hamz-
a-beg ni prestal noć i dan, doklekodir¹³³
ni bil načinen; a jest načinan na jednu
milju zemle a dužinu¹³⁴ po sinokošan i blatih
i potocih, i vas¹³⁵ je bil gotov za deset dan.
I ta rubac, koga je bil poslal Hamza-
begu turski car, toga je bil otajno
poslal Nasuf-aga g(ospo)dinu Zrinskomu
u Seget, zašto¹³⁶ (j)e on bil ostal u kipu¹³⁷
Hamza-begovu u Pečuju, dokle je on most
načinal.

127 načinati – početi graditi

128 učini doiti – naredi da dođu

129 kmetovi predavci – kmetovi koji su se predali

130 i ne bi nigdore slobodan – i nitko nije bio oslobođen (posla)

131 spahija (tucizma) – slobodan Turčin, koji je držao leno i služio zato kao konjanik

132 nad nim – misli se *nad mostom*

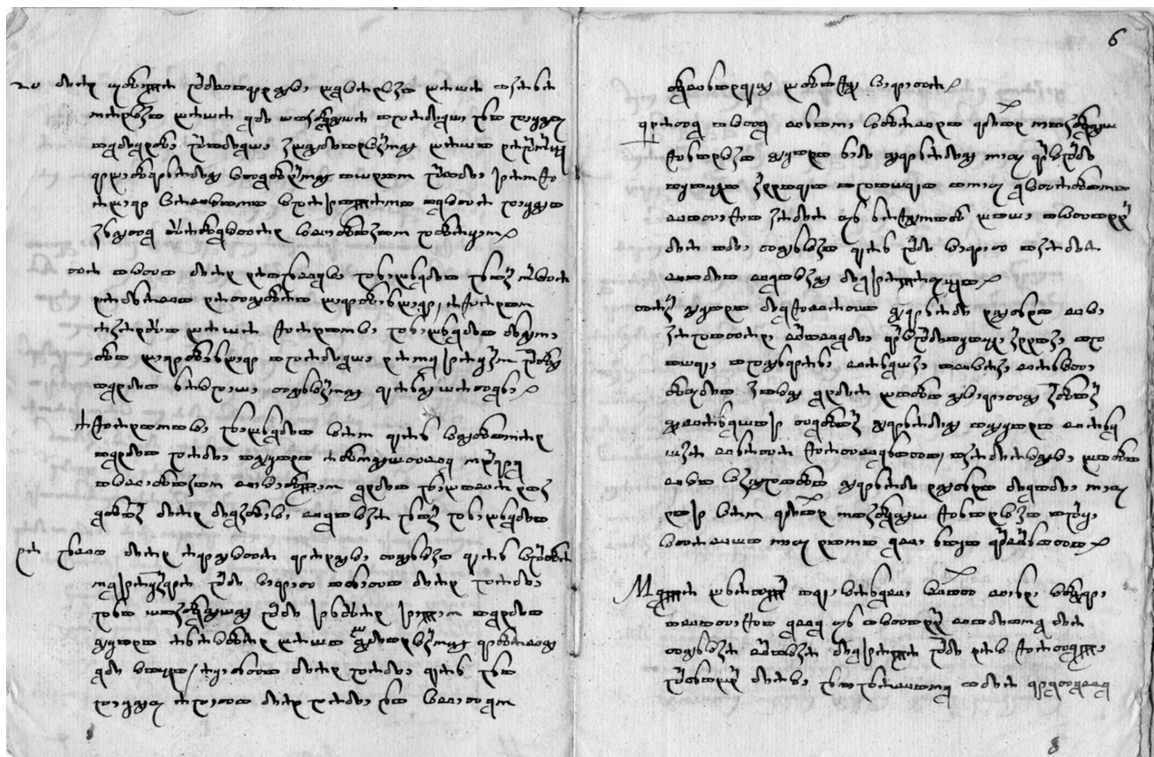
133 doklekodir – doklegod

134 dužinu – dužinom

135 vas – cijeli

136 zašto – jer

137 ostal u kipu – bio umjesto, zamjenjivao

5b

20.¹³⁸ dan *juleja*, podvignu se bosanski baša i kar-
manski, baša od Šiklouša i padoše pri Pečuju
i odonle pojdoše k budinskomu baši na pomoć
g Belgradu Stolnomu,¹³⁹ i š njim pojde Hamz-
a beg sa vsimi spahijami, i osta Pečuj
kruto žalostan s velikim plaćem.

138 Stavljena je arapska brojka, a ne glagoljička.

139 g Belgradu Stolnom – k Stolnom Biogradu (grad Székesfehérvár u Mađarskoj, između Blatnog jezera, tj. Balatona, i Budimpešte)

Ta isti dan najprvo se prebrodi¹⁴⁰ priko mosta
na Dravi Natulaj¹⁴¹ beglerbeg,¹⁴² a za njim
akanži¹⁴³-baša¹⁴⁴, za njim se prebrodi Rume-
li¹⁴⁵-beglerbeg, i padoše na Mohačkom polju
i ondi raspeše turskomu caru šatore.
A za njimi se prebrodi sam car Suliman¹⁴⁶
i ondi pade i učini almuštvo¹⁴⁷ mnogo
i s velikim veseljem ondi prebiva nik-
oliko dan, dokle se vojska priko prebrodi.
Na prvi dan agusta ganu se¹⁴⁸ turski car s polja
Mohačkoga pod Seget i treći dan pade
pri¹⁴⁹ Šikloušu pod Haršan-hejem i ondi
učini Araslan¹⁵⁰-baši budinskomu glavu
odsići, a četrti dan pade car pri
Pečuju, a peti dan pade pri Svetom

6a

Lovrincu blizu Segeta.

Va to isto vrime slavni g(ospo)din Miklouš

140 prebrodi – prebaci

141 Natalaj – anatolijski (maloazijski)

142 beglerbeg (beg begova) – upravitelj turske pokrajine, u rangu iza velikog vezira

143 akanži (turcizam) – vojnik koji ide na plijen (tj. na haranje i pljačku) u tuđu zemlju

144 akanži-baša – baša koji zapovijeda akanžijama

145 Rumelija (turcizam) – doslovce Zemlja Romana; točnije Europski dio Turskog carstva, od Grčke do današnje BiH

146 car Suliman – car Sulejman

147 almuštvo – milostinja

148 ganu se – krene

149 pade pri – dođe do

150 arslan (turski) – lav

Zrinski učini red u gradu¹⁵¹ *meju* gospod-
ičići, konnjici i pišci i *meju*¹⁵² ostalimi
vitezi. Kada *jur* razumil biše istinno,¹⁵³
da ide turski car pod Seget, i kada
vidi vojsku dohajajući,¹⁵⁴
tako učini dozvati u grad nutrnji vse
kapitane, vojvode, gospodičice, konnjike i p-
išce i purgare varoške i vsake v^arste
ljudi, ki su onda bili u Segetu koliko
u varoših¹⁵⁵ toliko u gradu, i učini varo-
ška vrata zatvoriti. I kada su se bili
vsi skupili u grad nutrnji, *dojde meju*
njih sam g(ospo)din Miklouš Zrinski i poče
stavši *meju* njimi ove riči govoriti:
„**Moja bratjo** i cesarove svit(losti) verne sluge
i vitezi! Ovo *jur* istinno vidimo,¹⁵⁶ da
turska vojska dohaja¹⁵⁷ pod nas. Zato je
potribno, da se pripravimo i da gotovo

151 grad – tvrđava

152 *meju* – među

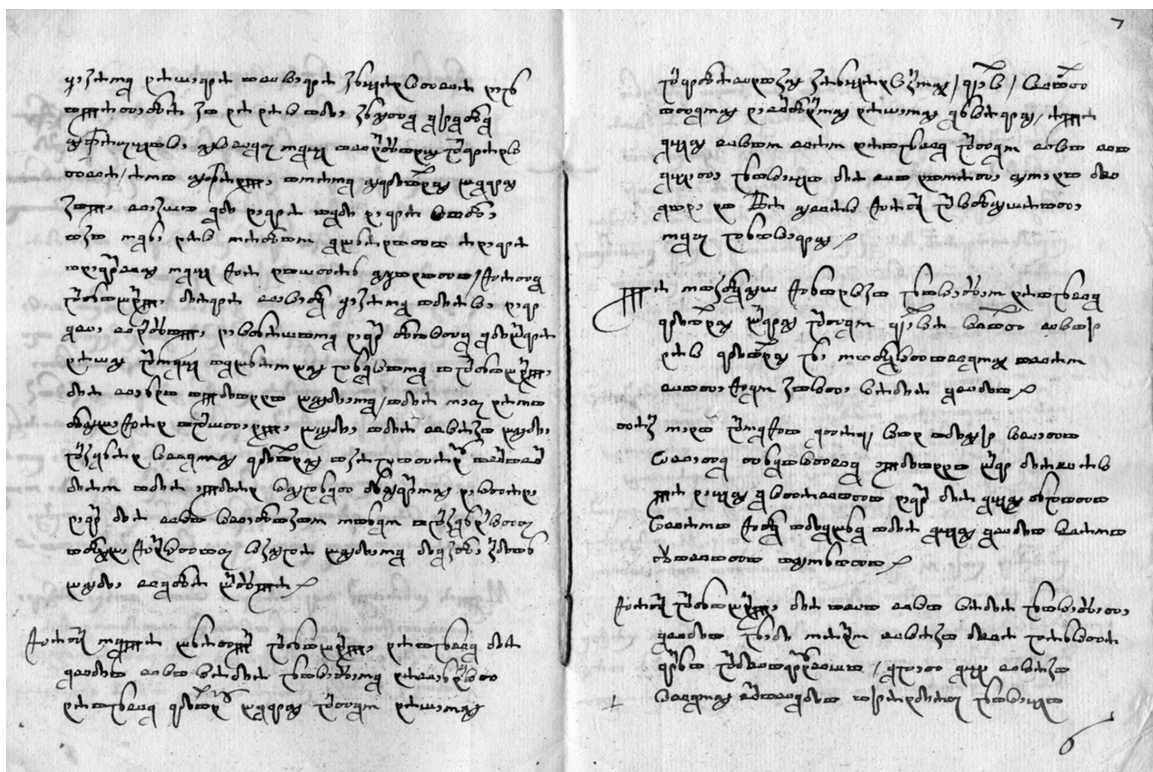
153 istinno – doista

154 vojsku dohajajući – nadolazeću vojsku

155 *Varošima* se zovu novi i stari dio Sigeta, a *gradom* sama sigetska utvrda. Grad se dijelio na dva dijela: izvanjski dio (*vannji*) ili *veliki* i nutarnji (*nutrnji*) ili *mali grad*.

156 *jur* istinno vidimo – već doista vidimo

157 dohaja – dolazi

6b

čekamo našega i vsega kršćanstva nepr-
ijatelja, ki¹⁵⁸ na nas ide kruto oholo¹⁵⁹
ufajući se u svoju¹⁶⁰ moć i vnožinu¹⁶⁰ pogans-
tva, a mi ufanje imamo u g(ospo)dinu Bogu,
ki je vekši od njega i od njega sile¹⁶¹

158 ki – koji

159 kruto oholo – veoma oholo

160 vnožinu – množinu

161 od njega sile – od njegove sile

i ki more nas malim obraniti, a njega
i njegovu moć za ništar učiniti. Zato
potribno je, da ga veselo čekamo i da se njeg-
ove vnožije¹⁶² ne strašimo, nego listo¹⁶³ od Boga
našu pomoć i obrambu prosimo, i potribno je
da verni i j(e)dinni¹⁶⁴ budemo, i da meju nami
ljubezan¹⁶⁵ i poštenje bude, i da vsaki bude
pokoran svomu g(ospo)dinu i kapitanu i vojvo-
dam, i da jedan suprot drugomu ne stane,
nego da vsi s velikim mirom i pokornostju
i lubeznostju skupa budemo, doklekdir¹⁶⁶
bude vola Božja.

Zato, moja bratjo, potribno je najprvo, da
ovdi vsi sada prisežemo na vernost
najprvo g(ospo)dinu Bogu, potom našem

7a

poglavniku karšćanskomu¹⁶⁷ ces(arovoj) svit(losti)
i tomu nevoljnomu našem orsagu,¹⁶⁸ a ja
oću vsim vam najprvo, potom vsi vi
oćete priseći, da vi nimate u meni dv-
oine¹⁶⁹ ni ja u vas. Zato poslušajte

162 vnožija – množina, mnoštvo

163 listo – samo

164 jedinni – jedinstveni, složni

165 ljubezan – ljubav

166 doklekdir – dokle god

167 poglavniku karšćanskomu – sv. Otcu Papi

168 nevoljnom našem orsagu – nesretnoj našoj državi

169 dvoine – dvojbe

moju prisegu:

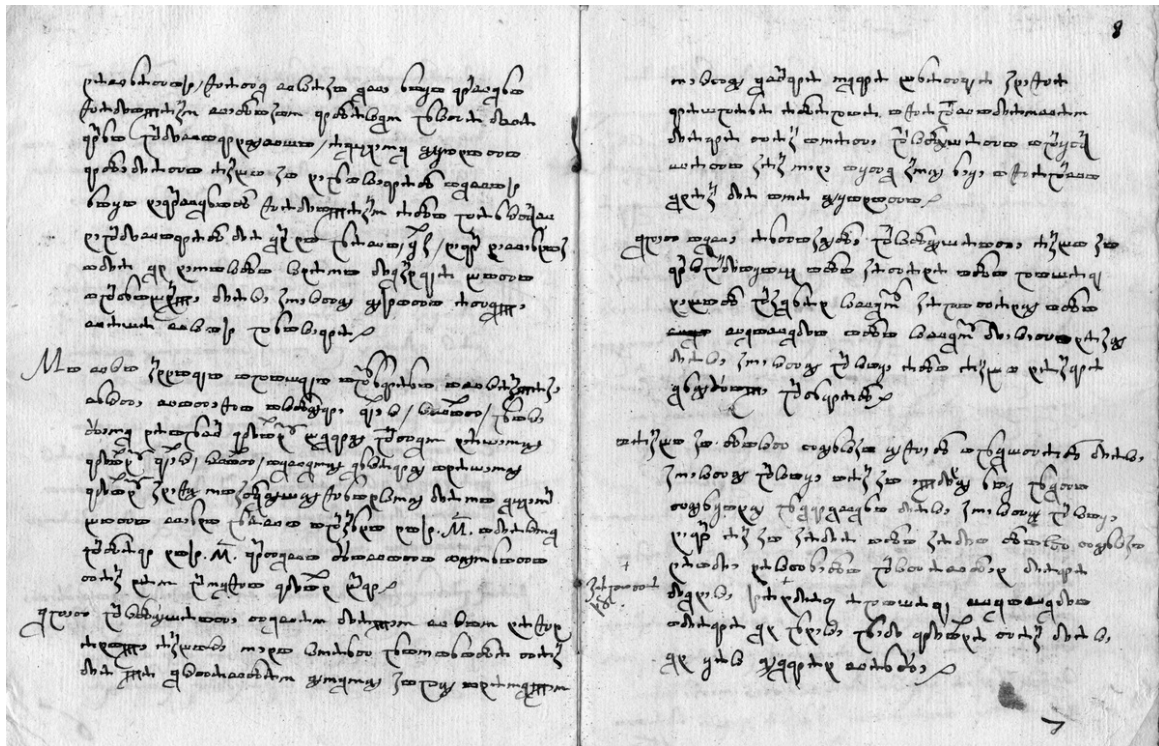
Ja Miklouš Zrinski prisežem najprvo
g(ospo)dinu Bogu, potom cesa(rovoj) svit(losti), vsih
nas g(ospo)dinu premilostivomu, i vam
vitezom, ki ste sada ovdi.

Tako meni pomozi Otac, Sin i Duh sveti,
sveto Trojstvo, Jedinni Bog, da vas
ja neću ostaviti, nego da oću trpiti
s vami zlo i dobro i da oću ovdi s vami
živiti i umriti.

Zato potribno je, da i vi vsi sada prisežete
ovdi pred manom vsaki dva p^arsta
gori podvignuvši.¹⁷⁰ Opet oće vsaki
svomu vojvodi i handaju¹⁷¹ priseći

170 podvignuvši – podignuvši

171 handaj (mađarizam) – kapetan

7b

na vratih. Zato vsaki ove riči govori
za dijakom¹⁷² velikim glasom¹⁷³ prsta dva
gori podvignuvši, a očemo učiniti
gledati; ako bi ki ne prisegal i ovih
riči ne govoril za dijakom ali p^rstov
ne podvigal, da ono ni pravi č(lov)k nego nevjernik
i da on ne misli s nami do konca biti,
i potribno je, da se k mestu uhit. A to je

172 dijak – đak, klerik, pisar

173 velikim glasom – naglas

vaša svih prisega:

Mi vsi: konnjci¹⁷⁴ i pišci¹⁷⁵ i purgari¹⁷⁶ i vsakojake
vrste vitezi i sluge ces(arove)¹⁷⁷ svit(losti) prise-
žemo najprvo g(ospo)dinu Bogu, potom našem
g(ospo)dinu ces(arovoj) svit(losti) i ovomu orsagu i našem
g(ospo)dinu knezu Mikloušu Zrins[ko]mu, da mi očemo
biti verni, pravi i pokorni njih m(ilosti)¹⁷⁸ i da smo
polag njih m(ilosti)¹⁷⁹ gotovi¹⁸⁰ živiti i umriti.
Tako nam pomoz! g(ospo)din Bog!
Opet poslušajte! To vam dajem vsim na zn-
anje: ako bi se meni smart primirila, tako
da ja ostavljam u momu kipu¹⁸¹ i na mojem

8a

mestu ovoga moga bratca kneza
Gašpara Alapi(j)a, i zapovidam vam,
da ga tako imate poslušati i počto-
vati kako mene; i što komu reče i zapovi¹⁸²
onako da ima učiniti.
Opet i ove artikule¹⁸³ poslušajte: ako bi ki

174 konnjci – konjanici

175 pišci – pješaci

176 purgari – građani

177 cesar – car

178 pokorni njih milosti – pokorni njihovoj milosti

179 polag njih milosti – po njihovoj milosti

180 gotovi – spremni

181 u mom kipu – na mojem mjestu (Zrinski ponavlja izraz istog značenja dvaput)

182 zapovi – zapovijedi

183 artikul – odredba

gospodičić¹⁸⁴ ili katana¹⁸⁵ ili pišac
ne bil pokoran svomu kapitanu ili
vojvodi ili svomu desetinjaku,¹⁸⁶
da se k mestu¹⁸⁷ posiće, ali¹⁸⁸ ako bi na koga
oružije potrgal.¹⁸⁹
I ako bi ki list turski¹⁹⁰ uzeli i proštali,¹⁹¹ da se
k mestu posiće.¹⁹² I ako ki jednu rič proti
Turčinu¹⁹³ progovori, da se k mestu posiće.
Nego ako ki kada ili kadi list turski
najde na streli postavljen, da ga
doneše handaju (kapitanu) a pišac vojvodi,
i da ga on¹⁹⁴ prnese pred g(ospo)dina, tako da se
on čas¹⁹⁵ u oganj varže.¹⁹⁶

184 gospodičić – plemić

185 katana – konjanik

186 desetinjak – desetar

187 k mestu – smjesta, odmah

188 ali – ili

189 oružije potrgal – poružje potegnuo

190 list turski – tursko pismo (listove su Turci odapinjali strjelicama)

191 proštali – pročitao

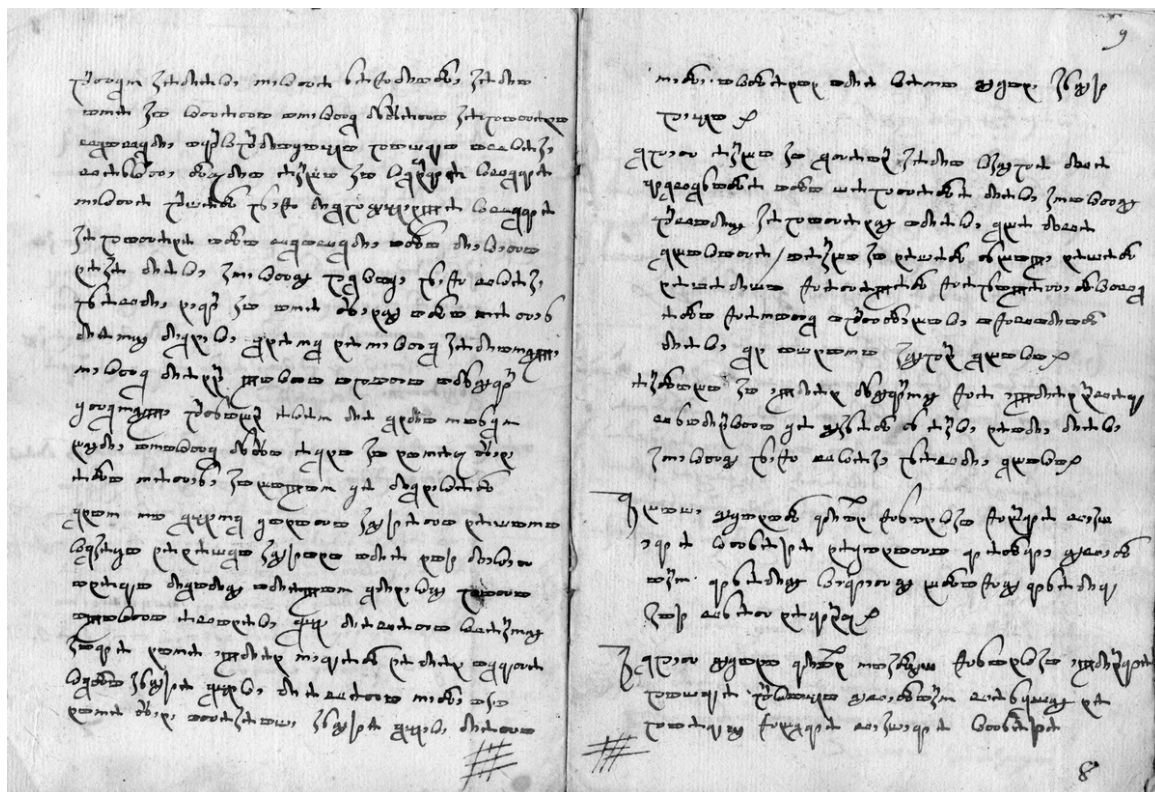
192 posiće – posječe, ubije

193 proti Turčinu – mi bismo rekli samo *Turčinu* (bez proti)

194 on – misli se *kapitan* ili *vojvoda*

195 on čas – taj čas, isti tren, trenutačno

196 u oganj varže – baci u vatru (pismo)

8b

Potom kada se mesta razdile, kadi¹⁹⁷
ima ki stati¹⁹⁸ i mesto držati: kapitani,
vojvode i gospodičići, pišci i vsake
vrste ljudi, ako bi ki s onoga svoga
mesta pošal prez¹⁹⁹ dopušćenja svoga
kapitana ili vojvode ili deseti-
njaka, da se k mestu posiće prez vsake

197 kadi – gdje

198 stati – boraviti

199 prez – bez

pravde.²⁰⁰ Nego ki ima ženu ili mater,
da mu donese onamo na mesto, kadi mu je
mesto danno, jisti i piti i drugo,
čto mu je potribno, a sam da ondi mirom
bude i misto drži; a oni, ki nimaju žene
ali matere, ki bi jim ča donesal,
onim mi očemo činiti kuhati našimi
sokači²⁰¹ na našoj kuhinji, i da njih deset
inaci dojdu i da jim odnesu piti
i jisti. A vina se oće davati svakomu,
ki ga nima, jedan mecalj²⁰² na dan, i octa,
soli, kruha; oće se davati melje,²⁰³ i ki
nima žene, i takajše²⁰⁴ kruha; oće se dati

9a

melje i slanin, i da sami učine hruh
peći.

Opet, ako bi ki otajno²⁰⁵ kadi skupa dva
govorila ili šaptala, da se k mistu²⁰⁶
povidu kapitanu i da se oba dva
obisita.²⁰⁷ I ako bi ki našal tr bi je
našadši zatajal za prijateljstvo
ali za mito i posle bi se izvidil

200 prez vsake pravde – bez ikakvog suda

201 sokač – kuhar

202 mecalj – litra

203 melja – brašno

204 takajše – također

205 otajno – potajice

206 k mistu – smjesta, odmah

207 obisita – objese (rijetka uporaba dvojine u hrvatskom jeziku)

da se on i š njimi kupno²⁰⁸ obisi.
Ako li bi ki jedan drugomu za jedan novac²⁰⁹
vridnosti ča ukral tr ako se najde, da se
k mestu prez vsake pravde²¹⁰ obisi.
I biše učinil g(ospo)din Zrinski zboga²¹¹ vekš-
ega²¹² straha načiniti galge²¹³ u vel-
ikom gradu Segetu blizu gradc-
kih vrat na gnoju.
I opet učini g(ospo)din Miklouš Zrinski *jednoga*
pišca posići u velikom varošu na
pi(j)acu zboga vekšega straha,

208 kupno – skupno, zajedno

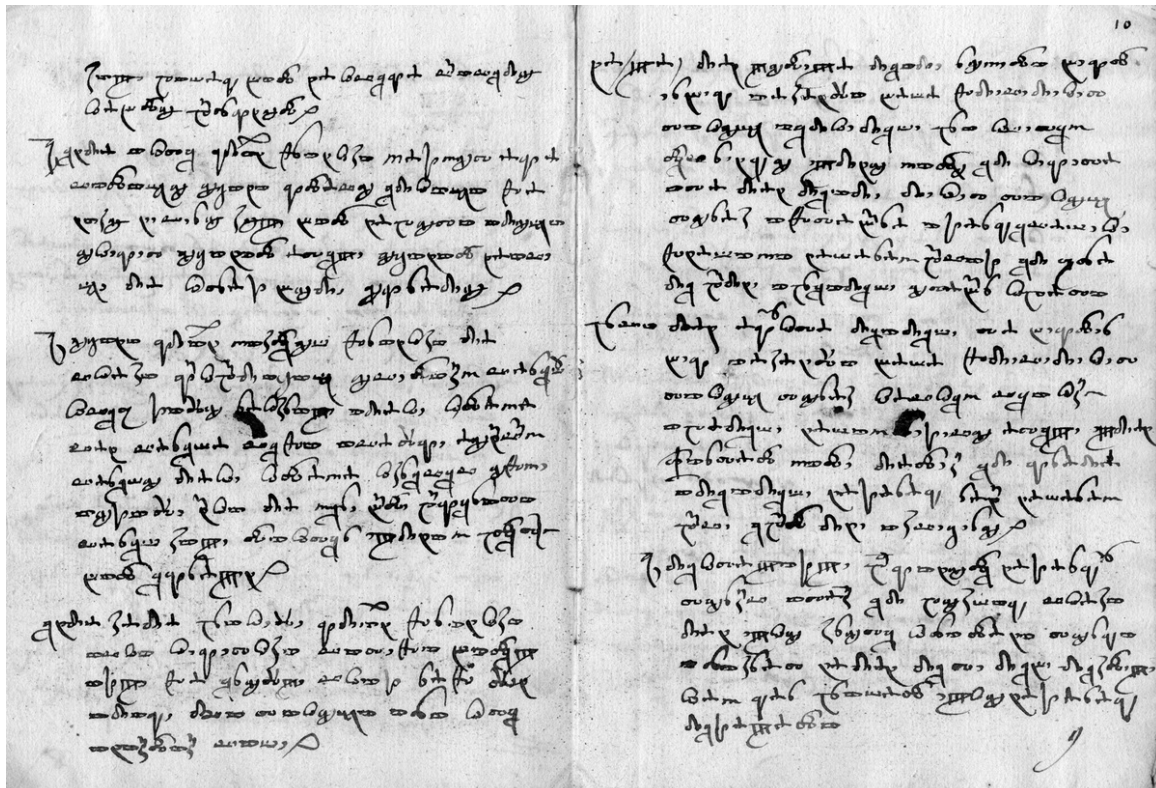
209 jedan novac – jedan novčić (novac u današnjem značenju se tada zvao *pinezi*)

210 pravda – sud, suđenje

211 zboga – zbog

212 vekšega – većeg

213 glage – vješala

9b

ki je pišac bil na svoga vojvodu
sablju potrgnul.²¹⁴

I onda isto g(ospo)din Zrinski Mahmut-aga
Viliću učini glavu odsići za
niku neveru,²¹⁵ ku²¹⁶ je bil na puti idući
u Seget učinil. A to je učinil najve-

214 sablju potrgnul – potegao sablju

215 nevera – izdaja

216 ku – koju

će,²¹⁷ da strah bude u gradu.
I učini g(ospo)din Miklouš Zrinski, da
vsaki gospodičić u velikom varošu
svoju hižu²¹⁸ raskrije, i da se slama
van varoša vozi i važge,²¹⁹ a u novom
varošu da se slama s krovov uzme
i u hiže nosi, da more bolje pogoriti
varoš, ki je listor²²⁰ jednim plotom
bil ograjen.
Onda, kada priseže g(ospo)din Zrinski
i vsi segetski vitezi, bilo j-
ih je za oružje vsih raz²²¹ žen
i dice dvi tisući i tri sto
i nikoliko više.

10a

Na •JA• (31.) dan juleja dojde Rumeli-begl-
erbeg i akanži-baša z devedeset
tisuć i odsedoše pri Svetom
Lovrencu jednu milju od Segeta.
I ta dan dojde deset tisuć
Turak iz tabora i harcovaše se²²²
z našimi na šarampovih²²³ od *jutra*,

217 najveće – najviše radi toga

218 hiža – kuća

219 važge – zapali

220 listor – samo

221 raz – osim

222 harcovaše se – pobiše se (od *harac*, izvedeno od mađarsko *harcz* – boj, bitka)

223 na šarampovih – na šancima (od mađarskog *sarampó* – šanac)

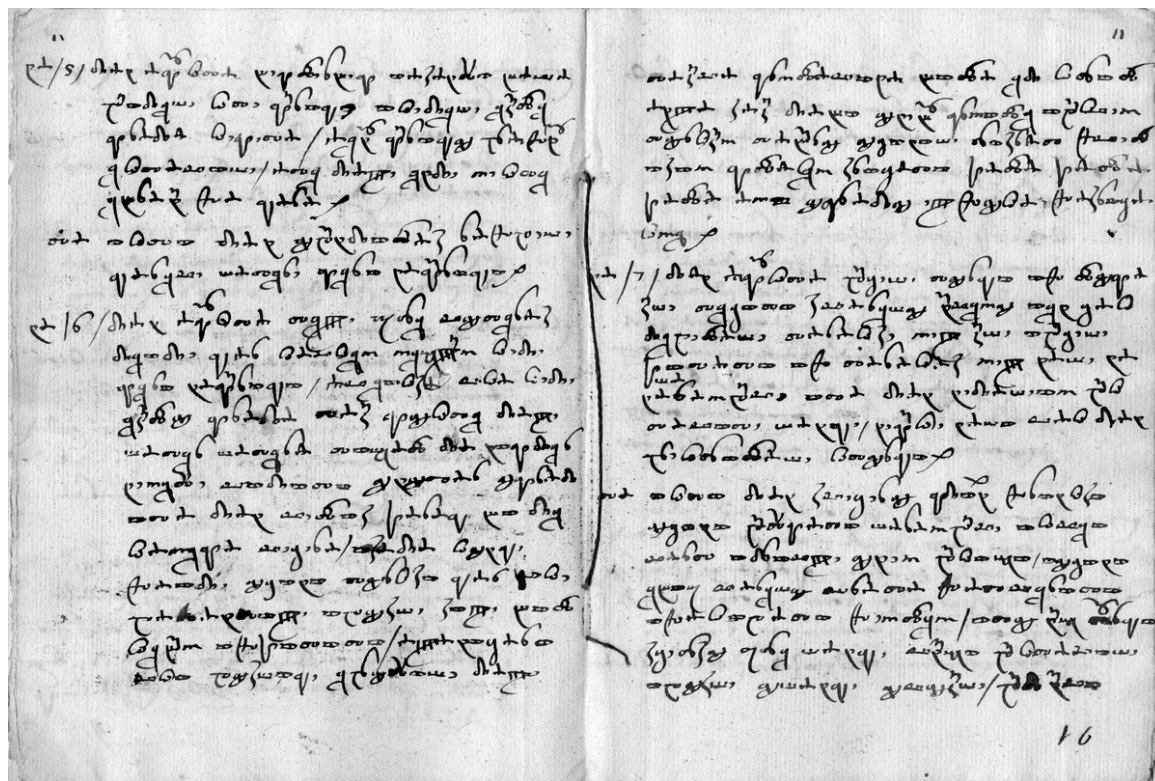
*Glagoljicom pisana bilježnica iz Državnog arhiva u Beču o
obrani Sigeta od Turaka 1566. godine i pogibiji Nikole Zrinskog*

do podne i projdoše u tabor spati.
Prvi dan agusta dojdose ta begler—
beg i akanži-baša z devedeset
tisuć Turak sa vsom vojskom
i padoše na Šimlehevu, a to je *jedan*
firtalj²²⁴ milje daleko od grada,
i dojdose na harac²²⁵ rano na šaram-
pove o pol dne i k večeru.
I dosta jih je poginulo na harcu.
Turkov, i tako od pukšić²²⁶ vsaki
dan *jesu* kruto strilani Turci.
I tri krat na dan do te dobe, dokle je
sam car prišal, *jesu* na harac
dohajali.

224 firtalj – četvrt

225 harac – bitka

226 pukšica – puška (pukša je top)

10b

Na 5.²²⁷ dan agusta beglerbeg i akanži-baša
pojdoše s te gorice i sedošē okolo
grada Segeta, a onu goricu praznu
ostaviše, a to, da je onde mesto
obrano za cara.²²⁸

Ta isti dan u pondilak razpeše
carove šatore gori na gorici.

²²⁷ I u glagoljičkom izvorniku je arapska brojka, kao što navodi Ivšić.

²²⁸ obrano za cara – određeno za cara

Na 6. dan agusta, to je *jutro* v utorak,
dojde car sa vsom moćjom, sede
gori na gorici, a vojska vsa sede
okolu grada tako gusto, da je
šator šatora tišćal, da nigdor
ne može viditi unutar u grad.
I ta dan velik harac bi do
samoga večera. I kada sunce
zajde, učini turski car vse
pat. tije²²⁹ i pukše,²³⁰ ki²³¹ je bil
sobom²³² izhititi, a janjičari
vsi pukšice²³³ opružiše,²³⁴ da je

11a
takova grmlavina bila od stril-
anja, kako da bi u nebu grmilo, i po svem
turskom taboru učiniše tri krat z vel-
ikim glasom kričati: Hala!²³⁵ Hala!
Hala!, a mi u gradu Jezusa zakriča-
smo.

Na 7. dan agusta počese Turci iz luga
koše točiti²³⁶ k varošu novomu i on čas

229 pat tija (mađarski *patantija*) – lumbarda (starinski top; isto ime nosi gradić Lumbarda na otoku Korčuli)

230 pukša – top (i danas u Hrvatskoj postoji prezime Pukšec – topnik)

231 ki – treba biti *ke* (koje)

232 sobom – nedostaje riječ *dopeljal* (sobom dopeljal)

233 pukšica – puška

234 opružiti – ispaliti

235 Hala – *Allah* (Bog)

236 točiti – okretati, valjati

dopeljaše taraske²³⁷ mej koše i počese
hitati²³⁸ iz tarasak mej naše na
šarampove.²³⁹ I ta dan ne daše im²⁴⁰ pos-
taviti šance, nego se naši vas dan
prestrilaše s Turci.

Ta isti dan k večeru g(ospo)din Zrinski
učini požgati šarampove i svoj
vart i drivje²⁴¹ u njem posići i učini
objju varošu vrata zatvoriti
i zasipati zemljom. I tu noć Turci
k četrtku *jutro* šance v noći postaviše
i pukše u šance uvukoše pod novi

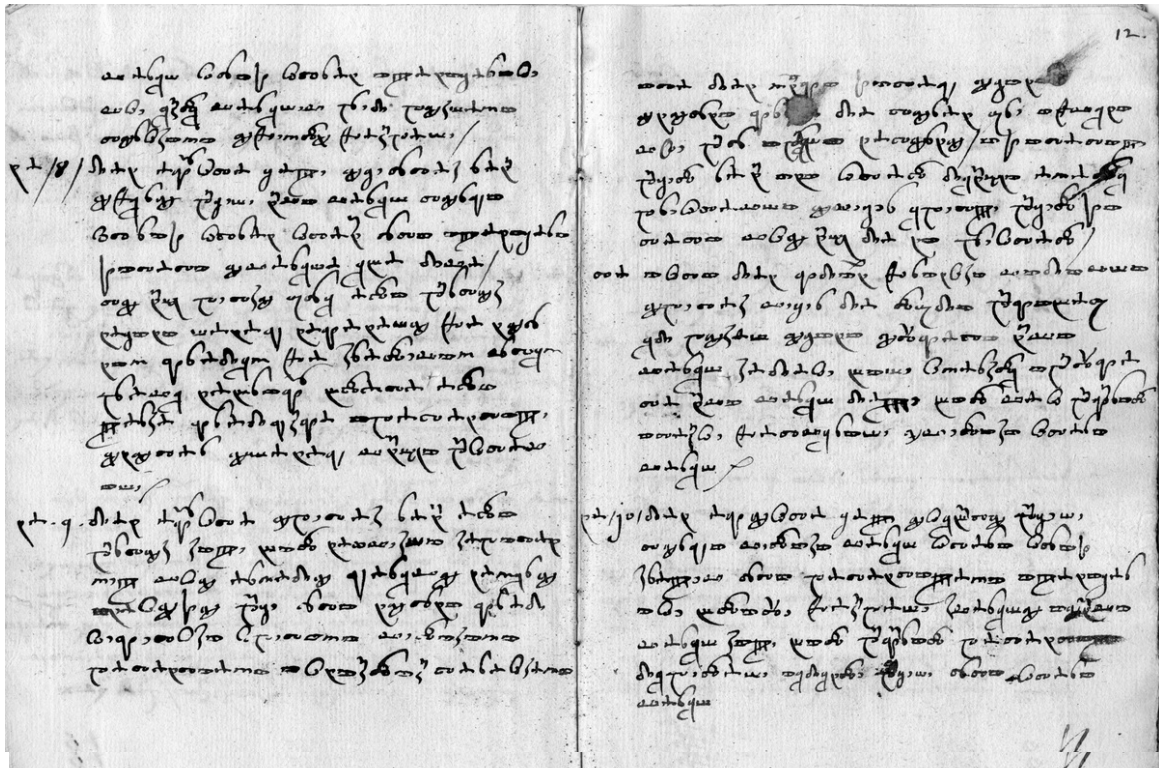
237 taraska (mađarizam) – mužar

238 hitati – bacati, pucati

239 šarampov – šanac

240 misli se kršćani Turcima

241 drivje – drvlje

11b

varoš s trih stran, i janjičari se vse okolo varošev pred pukšami turskimi u zemlju zakopaše.

Na 8. dan agusta, ča je u četrtak, rano u zoru počese novi varoš Turci s trih stran sta(l)no trti, i janjičari hitati u varoša oba dva.

Tu noć petku jutro Ali Portuk načini šanac na ganašu za nutrijim gradom za kraljevim vrtom

pravo na brigu²⁴² blata²⁴³ ali
jarka gradckoga, i patantije²⁴⁴
unutar u šanac v noći postav-
iše.

Na 9. dan agusta u petak rano Ali
Portuk, ki je bil največši kapitan
mej vsu armadu carovu na moru
i na suhu, poče trti²⁴⁵ nutrnji grad
segetske s petimi velikimi
patanti(j)ami i s nikoliko taraskami,

12a

i ta dan mnogi hitac učini
u nutrnji gr(ad), da turan²⁴⁶ *jure* i zvoni
vse potr i probi na turnu. I hitati je
počel rano i ni stal do noći, a malo
prestavši u večer, opet je počel hi-
tati vsu noć, da ni prestal.

Ta isti dan g(ospo)din Zrinski vidivši
u petak večer, da *ljudi* pogibaju
od pukaš,²⁴⁷ učini užgati²⁴⁸ novi
varoš, kada se biše smarklo, i požga
ta novi varoš, da je bil vas pogoril,
i tako se zatvoriše u veliki stari
varoš.

242 na brigu – na obali

243 blato – močvara

244 patantia – top, lumbarda

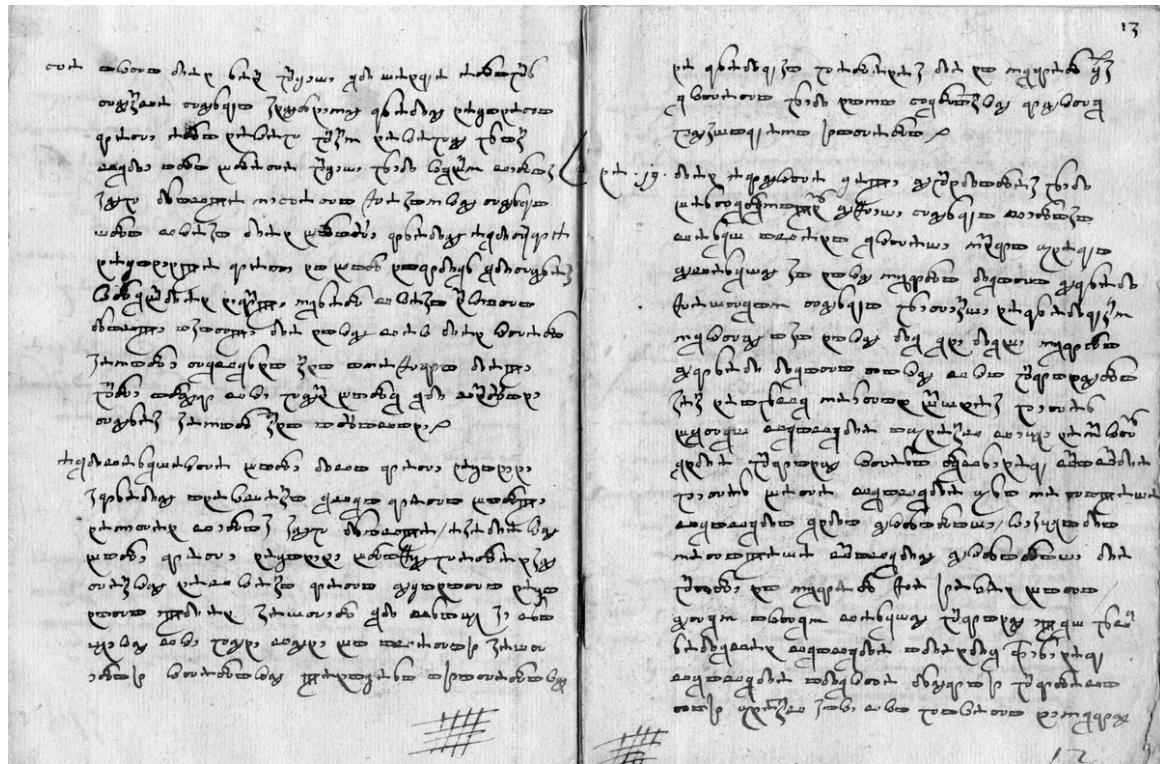
245 trti – razarati

246 turan – toranj, tvrđava

247 pukša – top (od pukaš – od topova)

248 užgati – zapaliti

Na 10. dan agusta, ča je u sobotu, počese
Turci veliki varoš stari s trih
krajev trti patantijami, i janjičar-
i se bliže zakopaše k varošu i u novi
varoš, ki je bil pogoril, patantije
dopeljaše i odonle počese trti stari
varoš.

12b

Ta isti dan rano počese od šanca Ali-Portukova Turci k nutrnjemu gradu načinati gate ali nasap, po kom nasapu priko vode ili blata počese pred sobom velik

kup drivja metati, za kim su Turci
šli vsaki dan bliže gradu. A od toga
načinenja gate²⁴⁹ ni bil nigdor od Turak
slobodan, nego je moral vsaki nositi
drivje i kitje,²⁵⁰ da nisu vas dan stali
kamile, tovorni²⁵¹ konji i mazgi, da je
polje i lug vse puno bilo od vnožine
Turak, kamil, konji i živine.

A od varoša sta bile²⁵² dvi gate načinjene
k gradu, i na svakoj ovoj gati bil je
nametan velik kup drivja. A kada su
bile gate načinjene blizu palanku,²⁵³
tako su na svakoj gati učinili nači-
niti *jedan* kaštel od vrić, ke vri-
će su vse pune vune bi(le); i va tih kašt-
elih stali su janjičari i hitali su

13a

na gradcki palanak, da ni mogal č(lov)i k
ostati pred njimi; toliko su gusto
pukšicami hitali.

Na 19. dan agusta, ča je u pondilak pred
Bartolomijnu²⁵⁴ uzeše Turci veliki
varoš, i vani ostaše mnogi *jun*aci
u varošu, ki nisu mogli dojt²⁵⁵ u grad,

249 gata – nasip

250 kitje – granje

251 tovorni – tovarni

252 sta bile – su bile (rijedak primjer uporabe dvojine u hrvatskom pravopisu)

253 palanak – drvena ograda od prošća (učvršćena drvenim pletivom)

254 pred Bartolomijnu – prije dana sv. Bartolomeja

255 dojt – doći

zašto²⁵⁶ im Turci pretekoše na gradckom
mostu. I ki nisu do one dobe mogli
u grad dojt, ti su vsi poginuli,
kako: najprvo Martin Bošnjak, Petar
Botoš vojvoda i *junakov* veće. Na mostu
onda poginu: stari Lovrenac vojvoda,
Petar Bata vojvoda; *Juri* Matijaša
vojvodu ondi²⁵⁷ ustriliše, Sekćidi
Matijaša vojvodu ustriliše, da
potle²⁵⁸ ni mogal za hasan²⁵⁹ biti.
U tom istom varošu poginu još: prvo
Radovan vojvoda i Dando Ferenac
vojvoda i dosta drugih poglavi-
tih²⁶⁰ *junakov*, ki se vsi pisati ne mogu,

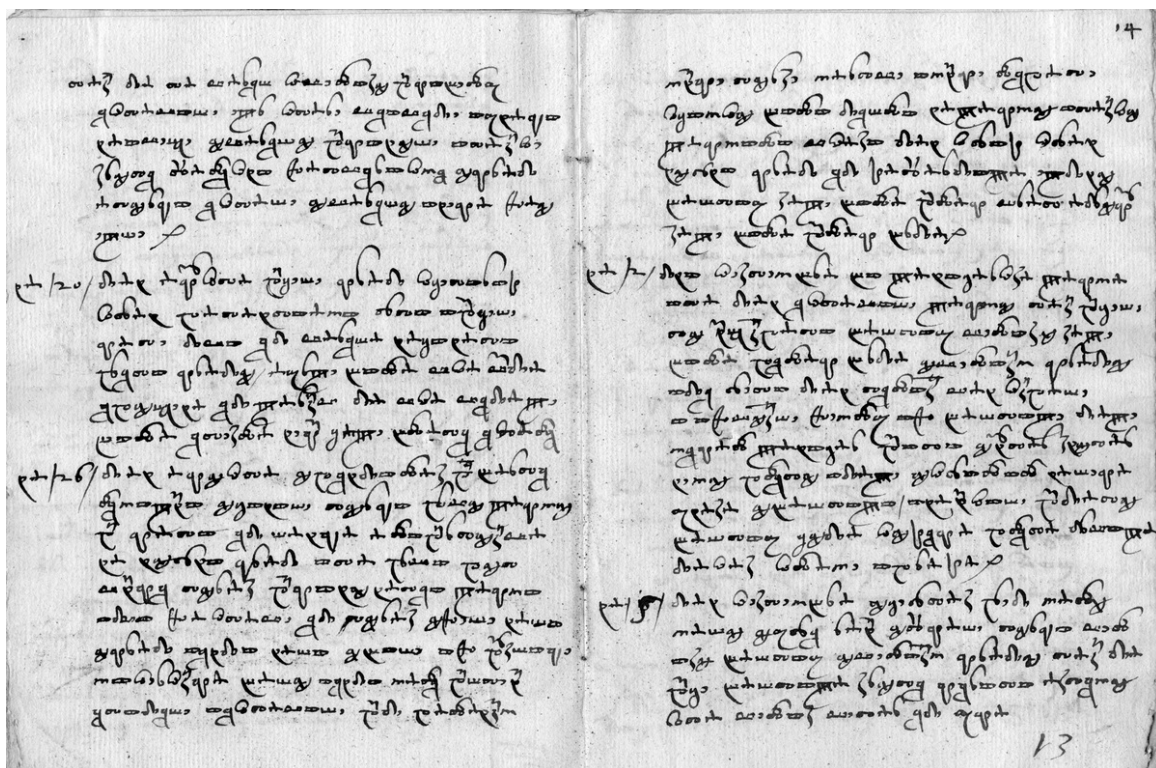
256 zašto – jer

257 ondi – tamo

258 da potle – jer poslije

259 hasan – korist

260 poglavitih – velikih, značajnih

13b

tako da ta varoš s veliku pogibelju
ostaviše, jer stare vojvode i junaci
najveće²⁶¹ u varošu poginuše. I tako se
kruto žalosni,²⁶² zatvorismo u grad,
a Turci ostaše u varošu i nega zau-
ješe.²⁶³

261 najveće – najviše

262 kruto žalosni – jako žalosni

263 zauješe – zauzeše, osvojiše

Na 20. dan agusta počese grad s četirih
stran patanti(j)ami trti i počese
gate dvi od varoša načinati
proti gradu, a *jur* je bila vsa voda
opušćena od jarkov, da vsa voda je
bila otekla, nego ča je blato ostalo.

Na 26. dan agusta, u pondilak po Barto-
lomijno, učiniše Turci prvu jagmu²⁶⁴
po gati od šanca Ali-Portukova
na nutrnji grad, i ta prvi put
vnogo Turak poginu na toj jagmi,
i dvi zastave od Turak uzeše naši
u grad, i ondi naši ubiše iz pukšice
miserskoga²⁶⁵ bašu, i ondi malo pošteno
otidoše²⁶⁶ i ostaviše pod palankom

14a

mnoge Turke *mārtve* i mnoge lopate,
s čim su bili došli na jagmu. I tako su
jagmili²⁶⁷ vsaki dan s trih stran
nutrnji grad od hažardija *jednu*
baštiju,²⁶⁸ ka je bila polag²⁶⁹ vrat, a drugu,
ka je bila polag brda.

Na 2. dni sektembra bi janjičarska jagma,

264 jagma – juriš

265 miserskoga – kairskog (Misir – Egipat)

266 otidoše – misli se na Turke

267 jagmili – jurišali

268 baštija (talijanizam, bastia) – utvrda

269 polag – pored

i ta dan ostaviše jagmu; tako, počese
tu noć kopati baštiju veliku, ka je
bila polag brda u velikom gradu,
i do treći dan toliko van skopaše
i izvukoše zemlju iz baštije, da je
mogal janjičar poći unutar k nutar-
njemu plotu i da je ustrilil našega
junaka²⁷⁰ u baštiji. I nanosiše poda tu
baštiju čuda²⁷¹ suhoga plotu, drivja,
dasak, slame i praha.²⁷²

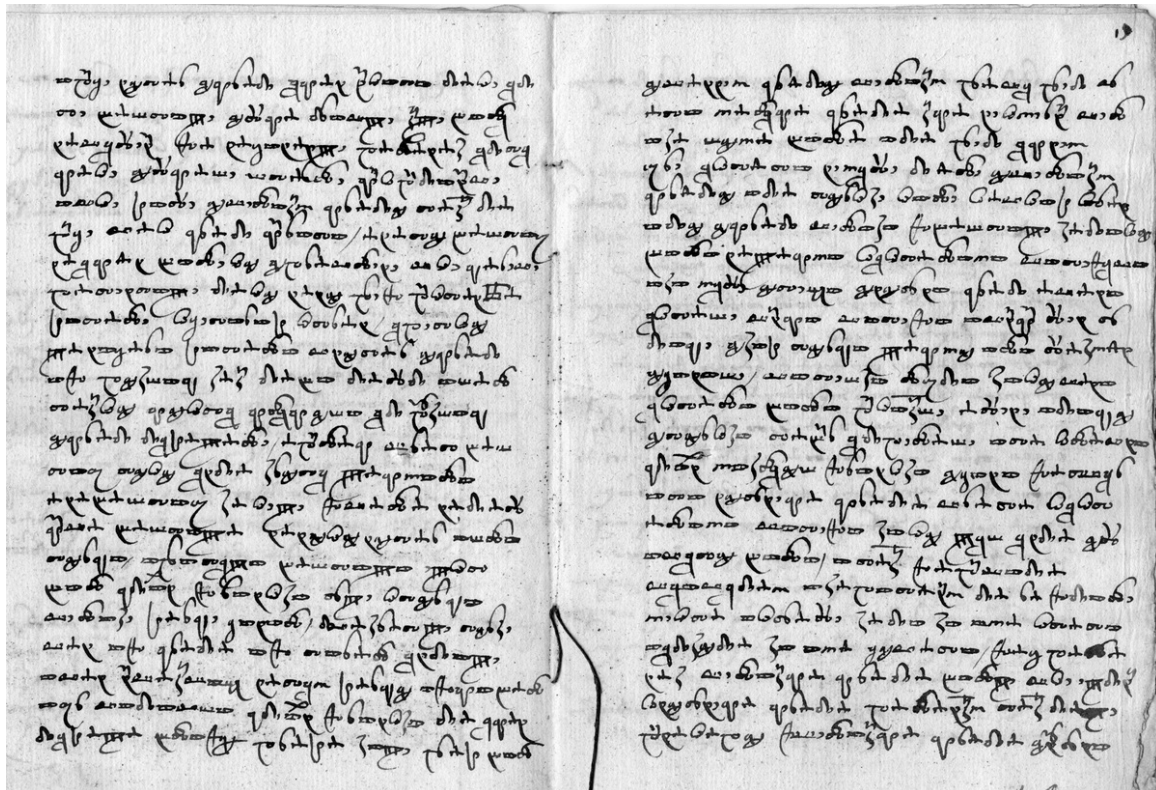
Na 5. dan sektembra, u četrtak pred Malu
Mašu, u jutro rano užgaše Turci vel-
iku baštiju u velikom gradu, tako da
poče baštija kruto goriti, a k tomu
sta²⁷³ velik vetar od juga,

270 junak – mladić, voljnik

271 čuda – mnogo

272 prah - barut

273 sta – nasta, nastade

14b

i poče nutar u grad ogan nositi, da se od
te baštije užga drivje ko je bilo
navoženo za načinanje palanak. Od to-
ga se užgaše štale gospodinove
i vse hiže u velikom gradu tako, da
poče vas grad²⁷⁴ goriti. A na tu baštiju
na oganj bile su upravljene vse careve

274 vas grad – cijeli grad

patantije, da su na nju prez postanja²⁷⁵
hitale s četirih stran. Opet su
janjičari hitali vnutar u grad
iz pukšic; kako da bi dažd²⁷⁶ išal,
tako su gusto globuši²⁷⁷ od pukšic
u grad dohajale. A polag vrat baš-
tiju tu su onda kruto jagmili,
a na baštiju ka se je zvala Nadaž-
gova baštija, na nju su nutar išli
Turci, i pri toj baštiji *jest*
bil g(ospo)din Zrinski tr je s Turci
velike harce²⁷⁸ činil; dva krat je Turke
van iz grada iztiral. Ondi je
Ivan Novaković na tom harcu izgibal.²⁷⁹
I *jur* vidivši g(ospo)din Zrinski, da ogan
dohaja blizu praha, ki je prah bil

15a

u vannjem gradu velikom, pravo pred vr-
ati maloga grada, koga²⁸⁰ nesmerno vel-
ika šuma²⁸¹ bila, i da pred ognem
*jure*²⁸² ostati ne može dalje u velikom

275 prez postanja – bez prestanka

276 dažd – kiša (kako da bi dažd išal – kao da je padala kiša)

277 gloguš – globuš (od latinskog *globus*), tj. zrno iz puške ili topa

278 harce – bojeve

279 izgibal – poginuo

280 koga – nedostaje *je* iza koga

281 šuma – množina

282 jure (jur) – već

gradu, i da turske sile sa svih stran
idu u grad veliki z baštije, kadi su
bili na jagmi, s ostalimi vitezovi,
i ki može uteći, u nutrnji grad,²⁸³ a vani
ostaše vnogi vitezi i vnogo žen tr
dice, u kih²⁸⁴ Turci jagmu ili žakman²⁸⁵
učiniše. Viteški ljudi,²⁸⁶ ki su vani
ostali bili, posikoše, a žene i dicu
u turski tabor odpeljaše. I ta slavni
g(ospo)din Miklouš Zrinski učini zatvor-
iti nutrnjega grada vrata s ost-
alimi vitezi, ki su još onda u ž-
ivotu bili. I tako zapovida
vojvodam i kapitanom, da razdile
mesta i straže, kadi ki ima stati
i od kuda ki ima čuvati, zač²⁸⁷ pala-
nak velikoga grada bil je vse jedno
s nutrnjega grada palankom, tako da je
po nasapu z velikoga grada u nutrnji

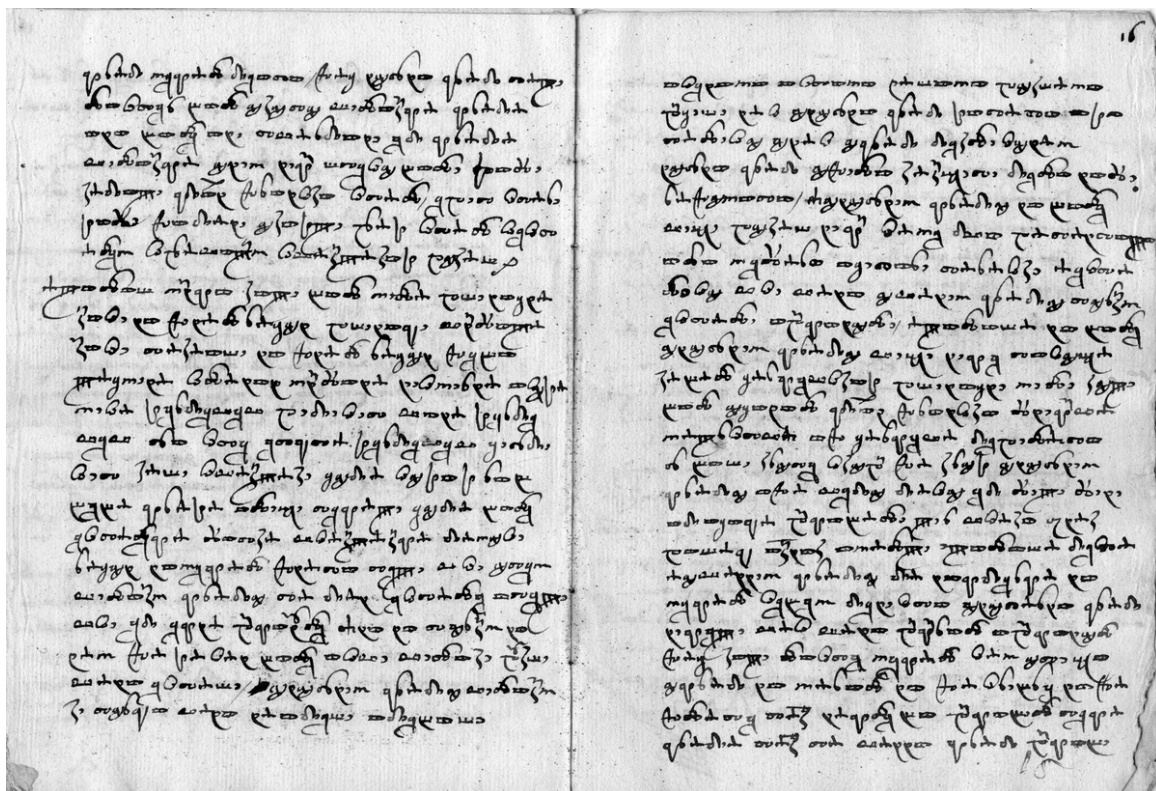
283 nutrnji grad – nedostaje riječ *pojde*, ili slično

284 u kih – na koje

285 žakman – plijen; navala

286 viteški ljudi – viteške ljude

287 zač – jer

15b

grad mogal dojtj, zač nutrnji grad ta je
listor²⁸⁸ bil u kutu velikoga grada,
i ni bilo ine tvardine²⁸⁹ od grada
velikoga u nem, nego što su bile hiže,
kadi je g(ospo)din Zrinski stal, opet²⁹⁰ stare

288 listor – samo

289 tvardine – utvrde, tvrđave

290 opet – pa(k), zatim

hiže zidane, u kih je prah²⁹¹ stal s ost-
alom spravijom²⁹² svakojakih pukaš.
A jiliš²⁹³ mnogi, ki je bil melja pšenična,
koj se²⁹⁴ ni znal račun, pšenice vnožija,
koj se takajše ni znal račun, zobi,
jačmena, slanin množina nesmerna i suha
mesa, hordovov²⁹⁵ pedeset vina, hordo-
vov tri sto octa, hordovov četrde-
set kaše svakojake, čuda suhih rib,
boba, graha i leće, toga je čuda bilo,
ostaloga žitka vsakojakoga, da mu se
račun ni mogal znati. To je vse u tom
velikom, gradu ta dan ostalo i to je
vse od ognja poginulo, a ni ni²⁹⁶ Turkom ni
nam za hasan²⁹⁷ bilo. I sve velike pukše
vani ostaše u nutrnjem gradu velikom,
ke Turci vani najdoše i dobiše

16a

i s onimi istimi našimi pukšami
počeše nas u nutrnji grad hitati, i hi-
tale su u²⁹⁸ nas u grad, dokle su nam
nutrnji grad uzeli, kako ćete doli niže

291 prah – barut

292 spravija – zaliha

293 jiliš – hrana

294 koj se – kojoj se

295 hordov (od mađarskog *hordor*) – bačva

296 ni ni – nije ni

297 hasan – korist

298 suvišno slovo *u*

razumiti. A u nutrnjem gradu ni bilo
veće pukaš nego samo dvi patantiji
i tri možari²⁹⁹ i četire taraske, a osta-
le su vse vani u vanjem gradu³⁰⁰ Turkom
ostale i poginule. A jiliša ni bilo
u nutrnjem gradu veće nego tisuća
kabal čargovskih pšenične melje, ku je
bil učinil g(ospo)din Zrinski ž negova
maj(e)rstva³⁰¹ iz Čargova dopeljati,
tr biše kruto skupo za kruh u nutrnjem
gradu i za vodu, da su od žeje³⁰² žene
i dičica pogibale, jer vsaki *junak*³⁰³
i pišac i konik imal je *ejiliša* dosta,
a u vannjem gradu, da³⁰⁴ nigdor ga ni
mogal sobom donesti u nut~~ar~~ni grad,
nego je vas vani pogoril i poginul,
zač, ki je listo mogal sam uteći
u grad, ni maril ni za srebro ni za
zlato, tako naglo bi pogibel toga
grada. Tako ta vannji grad pogibe,

299 možar – mužar

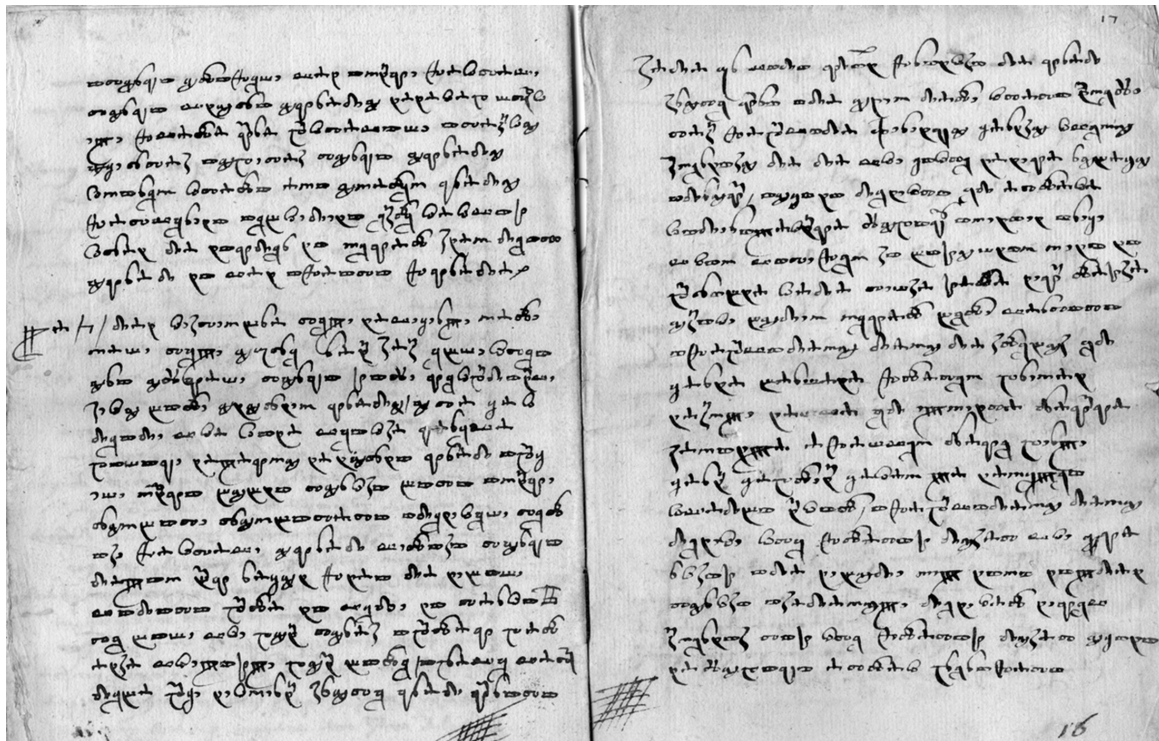
300 u vanjem gradu – u vanjskom gradu, tj. u Velikom gradu

301 majerstvo (germanizam, od *Meier-hof*) – majurstvo (od majur – posjed s kućama), gospodarstvo

302 od žeje – od žeđi

303 junak – momak, vojnik

304 da – ali

16b

i Turci ulizoše va nj, i mnoge zastave
Turci vnutri u gradu na nasap, što s-
e je zvala gora, postaviše. I tako su
u četrtak i u petak Turci u gradu
s mirom stali, a mi malom gradu
zatvoreni i obsedeni³⁰⁵ okolo sa svih
stran, da nigdor ni mogal k nam dojt
u grad ni van izajt³⁰⁶ z grada.

Na 7. dan sektembra, to je navečerje³⁰⁷ Male

305 obesedeni – opkoljeni

306 izajt – izaći

307 navečerje – predvečerje, večer uoči

Maše, to je u *jutro* rano kako ob šestoj
uri, užgaše³⁰⁸ Turci hiže gospodinove,³⁰⁹
ke su bile u nutrnjem gradu. U ta čas
dojde vsa si[l]na vojska carova
pišice na jagmu na nutrnji grad, i poč-
eše mnogi bubnji turski biti³¹⁰ i mnoge
trumbite trumbitati,³¹¹ i donesoše tol-
ike zastave u grad veliki Turci,
da jim Bog račun znaj, da ne biše
viditi pola ni vode ni tars[t]ija,
to biše vse puno Turak; i polag pal-
anka vse jih je puno bilo. I pravo va to
doba poče nesmerno kruto grad goriti.

17a

Kada *jur* vidi g(ospo)din Zrinski, da grad
kruto gori, i da u nem dalje stati ne može,
tako zapovida Ferencu Čarnku,³¹² svomu
komorniku,³¹³ da da³¹⁴ vse čisto na njega: rubaču³¹⁵
i drugo. I učini donesti od atlasa³¹⁶

308 užgaše – zapališe

309 hiže gospodinove – kuće Zrinskog

310 bubnji turski biti – bubnjevi turski udarati

311 trumbite trumbitati – trube trubiti

312 Ovo je jedino mjesto štivu gdje Ferenc Čarnko, tj. Črnko, navodi svoje ime. Podsjećamo da je Črnko svoj izvorni tekst pisao latinicom.

313 komornik – tajnik

314 da da – da dade, da stavi

315 rubača – košulja

316 atlas – vrsta fine, sjajne tkanine. Zahvaljujem gđi. Vlasti Petrač na ovom objašnjenju. Prema informaciji gđe. Ljiljane Ivšić (unuke akademika Stjepana Ivšića) izvorna arapska riječ *atlasa* ima značenje gladak, fin.

siderijasnoga³¹⁷ župicu³¹⁸ i menten³¹⁹ i reče
vsi vitezom, ki bihu š njim: „Meni ni
potribna sada teška hala nego lahka,
u koj se budem mogal bole vartiti.”
I zapovida mu, da mu da klobuk od
čarna baršana³²⁰ zlatom preman,³²¹
na kom je našva, od jementa,³²² dragoga
kaminja a za švom drago³²³ perje
čarno čapleno, „ča sam ja na mojoj
svadbi nosil”. I zapovida mu, da mu
donese sto zlatih dukat vse uga-
rskih, i da ne bude med njimi ni j(e)dan
turski. I kada mu je donesal negov
komornik tih sto zlatih dukat, učini
na ž
upici atlas prorizati³²⁴

317 pojam *siderijasni* dolazi od latinskog *sidereus* – zvjezdasti, izvedene od lat. *sidus* – zvijezda, sazvežđe; prem atome, *atlas siderijasni* – satenska tkanina sa zvjezdicama; zahvaljujem Dini Šimunić i Josipu Justiniću. Stjepan Ivšić na rubnici svojeg članka navodi da nije jasno na što se pojam „atlas siderijasni“ odnosi; nadamo se da je sada taj pojam razjašnjen.

318 župica – donja halja; Barne Karnarutić Zadranić (oko 1515. – oko 1573.) ima u svojem djelu *Vazetje Sigeta grada*, objavljenom u Veneciji 1584. g., nešto drugačiji opis, vidi (Medina, 1902, str. 272): *Na to naredi Zrinjski svomu komorniku Čerenču Ferenču, da mu donese čistu rubaču, plašt „siderijanskog atlasa,” a pás od surijanskog, pa u žep nek mu stavi „sto zlatih ugarskih, ako me ki svuče martva, za svoj žitak neka iz nje zvuče zlata ta dobitak.”* Primjećujemo izraz *pás* (tj. pojas) *od atlasa surijanskog*, kojeg nema u glagoljičkom tekstu. Izraz *surijanski* se ovdje odnosi na asirski, tj. sirijski. Zahvaljujem Dini Šimunić na poslanoj referenci (Medina, 1902). U Hrvatskoj postoji prezime Surijan ili Surian.

319 menten – gornja halja

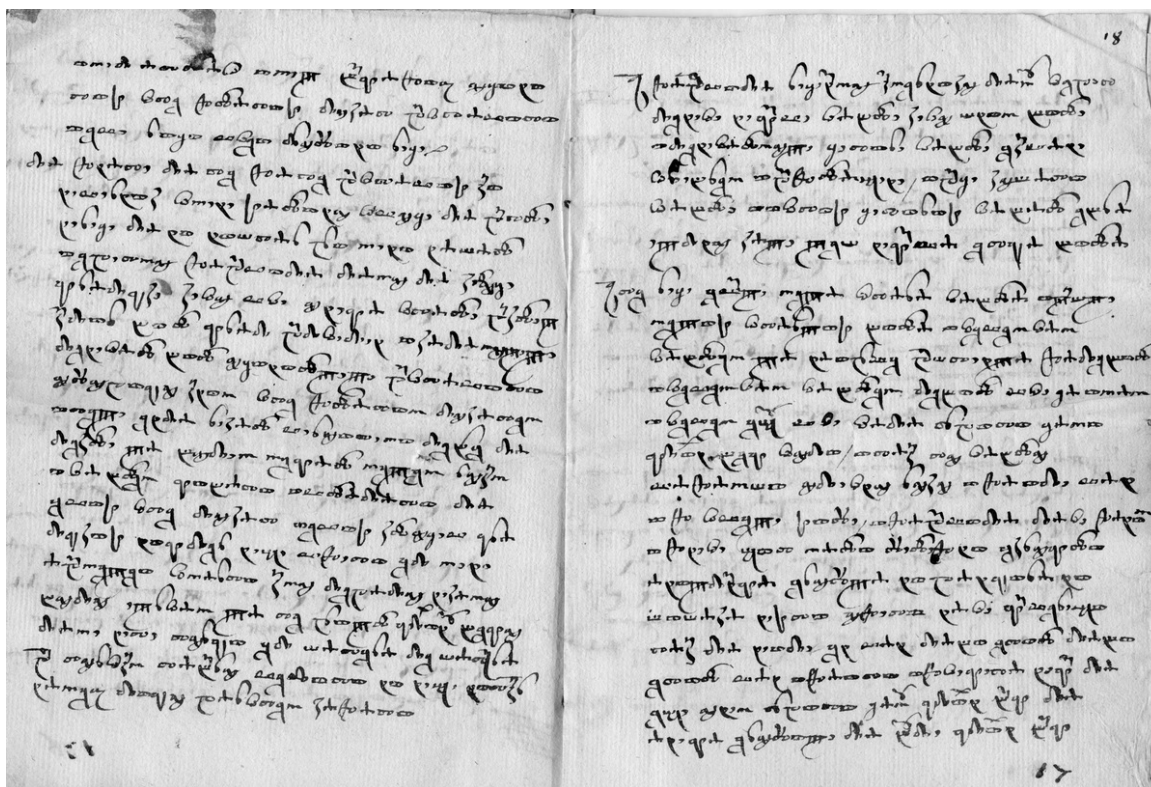
320 baršan – baršun

321 zlatom preman – zlatom optočen

322 jement – dijamant

323 drago – skupocjeno

324 prorizati – prorezati

17b

i med atlas i mej bogaziju³²⁵ učini
tih sto zlatih dukat postaviti
i ove riči vsoj družini reče:

„**Da znate**, da to zato postavih: ko(j)i
nevernik s mene haljinu svučē, da potle
ne reče, da ni ništar pri meni našal”.
I opet mu zapovida, da mu da ključē
gradckē, ke su vse u nega stale, pokle j(e)

325 bogazija – podstava

kodir³²⁶ bil grad podseden. I kada mu je je³²⁷
donesal bil, učinil je je postaviti³²⁸
u župicu k onim sto zlatim dukatom,
i to je onda rekal: „Verujte mi dobro, da
dokle ja budem mogal mojom rukom
i sabljom gibati i vladati, da
ovih sto dukat i ovih ključev gra-
dskih nigdor³²⁹ neće vzeti³³⁰ od mene,
a po mojoj smarti, komu dopadu, neka mu
budu, *jer* sam ja to prij(e)l³³¹ g(ospo)dinu Bogu,
da me nete³³² Turci od šatora do šatora
po turskom taboru voditi, ni neće nitkor
na *moju* dicu parstom kazati”.

18a

I zapovida rečenomu komorniku, da mu sopet³³³
donese njegove sablje, ke su š njim bile.
I donesal mu je četire sablje okovane
srebrom i pozlaćene. I počē kušati
sabje i is tih četirih sabal obra³³⁴
jednu, ka je još njegova otca bila,
i to reče: „Ovo je moja stara sablja i još je

326 pokle je kodir – otkako je

327 kad mu je je – kad mu ih je

328 učinil je je postaviti – postavio ih je

329 nigdor – nitko

330 vzeti – uzeti

331 prijel – obvezao se, tvrdo obećao

332 nete – neće

333 sopet – opet

334 obra – odabere

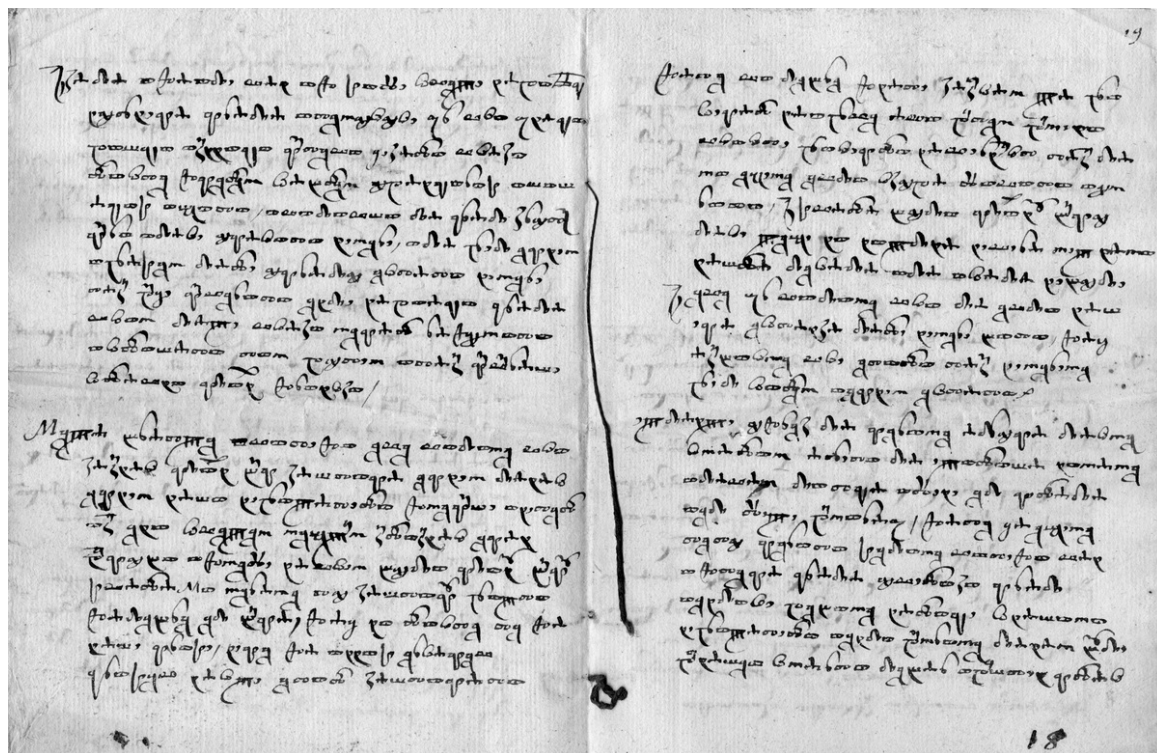
mojih starjih bila, i s ovom sam
sabljom ja najprvo poštenja zadobil
i s ovom sam sabljom dobil vse, ča imam,
i s ovom oču vse sada trpiti, ča mi
g(ospo)din Bog sudi”. I tako tu sablju
vazamši³³⁵ u desnu ruku izajde van
iz svoje hiže i zapovida, da se za njim
iznese ščit mali železni okrugli,
a ni j(e)dnoga oružja ni pancira³³⁶ ni
šišaka³³⁷ ne hti uzeti na se govoreći,
tako da ne ide on van, da bi
otil van izajti iz Segeta, nego da
oće u njem trpiti, ča mu g(ospo)din Bog da,
a njega oružje da bude g(ospo)din Bog.³³⁸

335 vazamši – uzevši

336 pancir – oklop

337 šišak (od mađarskog *sisak*) – šljem

338 njega oružje da bude g(ospo)din Bog – njegovo oružje će biti gospodin Bog

18b

I kada izađe van iz hiže svoje na pijac³³⁹
nutrnjega grada, i tomu su se *jur* vsi junaci:
pišci i konnjici³⁴⁰ gotovi³⁴¹ čekali, vsaki
listo³⁴² z golom sabljom, u pancirih i šiš-
acih³⁴³ i ščiti.³⁴⁴ I vidivši, da grad kruto

339 pijac – trg

340 konnjici – konjanici

341 gotovi - spremni

342 listo (ili listor) – samo

343 šišak – šljem

344 ščit – štit (s ščiti – sa štitovima)

gori i da se ugasiti ne more, i da pred ognem
i prahom dale u gradu ostati ne more,
tako poče govoriti onde na pi(j)aci grada
vsim, da je vsaki mogal razumiti
i slišati.³⁴⁵ Tim putem³⁴⁶ i tako govoraše
slavni g(ospo)din Zrinski:
„**Moja bratjo** i vitezi! Ovo vidimo vsi,
kako nas g(ospo)din Bog kaštiga³⁴⁷ ognjem, da nas
ognem naši neprijатели zmogoše³⁴⁸ i ne tol-
iko oni svojom moćjom, koliko nas ogan
pogubi i zmože. Na vsem budi g(ospo)dinu Bogu
hvala! Mi moramo tu kaštigu prij(e)ti
za dobro od Boga, zač ni listo to za
naše grihe, nego za innih orsagov
grihe nas je otil kaštigati.

19a

Zato vi dobro znate, kako sam ja pri-
segal najprvo, a vi potom po meni
vsi ste prisegli na vernost, tako da
mi očemo ovdi skupa, živiti i um-
riti. I hvala budi g(ospo)dinu Bogu,
da se jošće ni ni j(e)dna³⁴⁹ nevera mej nami
našla do sada, i da i sada ne bude!
I ovo *jur* vidimo vsi, da ovdi naš-
ega ostanka dale ne more biti, zač

345 slišati – čuti

346 tim putem – tim načinom

347 kaštiga – kažnjava

348 zmogaše – predobiše

349 ni ni j(e)dna – nije niti jedna

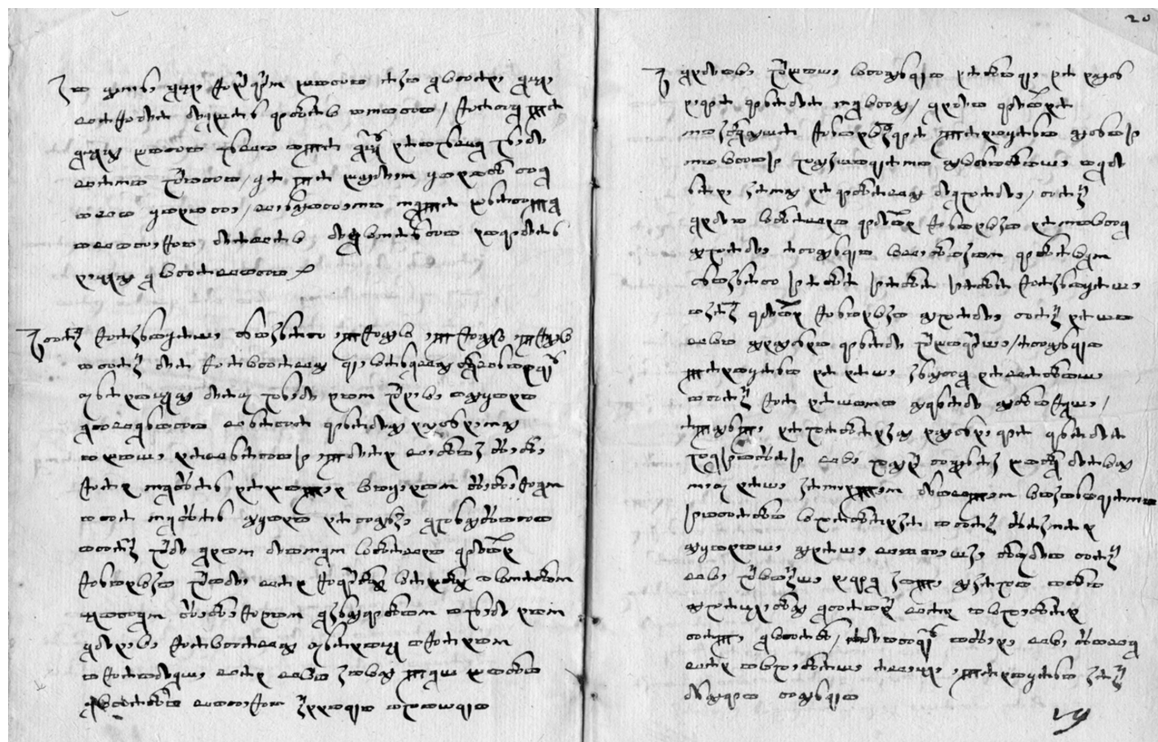
*Glagoljicom pisana bilježnica iz Državnog arhiva u Beču o
obrani Sigeta od Turaka 1566. godine i pogibiji Nikole Zrinskog*

ako bismo vse otili,³⁵⁰ tako ne moremo
pred silom i ognjem ostati.
Jedan je uzrok, da gorimo, a drugi, da smo
s malim,³⁵¹ a tretí, da ejiliša nimamo,
i da vam ditca i žene od glada
i od žeje pomiraju.³⁵² Zato ča očemo
totu goriti? Hodimo, vitezi, van
iz toga grada u veliki grad
i ondi se pobimo na lice s našimi
neprijatelji i ondi pomrimo da nam bude
po našoj smártni dobar i pošten glas!

350 ako bismo vse otili – čak i ako bismo htjeli

351 da smo s malim – da nas je malo

352 pomiraju – umiru

19b

Ki umre, oče z Bogom biti, a ki ostane, oče
vazda³⁵³ dobar glas imiti. Zato ja
oču biti prvi i ja oču najprvo pred
vami pojtī. Ča ja budem činil, to
i vi činite! Verujte mi, moja bratjo
i vitezi da vas do smarti nigdar³⁵⁴
neću ostaviti³⁵⁵.

353 vazda – uvijek

354 nigdar – nikada

355 U tom trenutku, neposredno prije samurajskog i mučeničkog izlaska Nikole Zrinskog pred Turke, u Sigetu se nalazi još samo oko 600 preživjelih branitelja. Vidi (Birnbbaum, 1993).

I tako zakričaše tri krat: *Jezus! Jezus! Jezus!*

I tako da zastavu cesarovu Lovrincu
Juraniću, da *ju* pred njim ponese, i učini
otvoriti vrata gradu nutrnjemu.

I biše na vratih *jedan* velik žele-
zan možar nabijen sičenim železom,
i ta možar učini na Turke opružiti.³⁵⁶

I tako pod onim dimom slavni g(ospo)din
Zrinski *pojde* van z golu sablju i s malim
ščitom železnim okruglim, i pred njim
odnese zastavu *Juranić* i za njim
izajdoše van vsi, ki su još bili
ostali vitezi: konnjici i pišci.

20a

I ondi se pobiše s Turci na lice na nutr-
njega grada mostu. Ondi g(ospo)dina
Miklouša Zrinskoga janjičari u trih
mistih pukšicami ustriliše, i od
rane, ka mu na glavu dopade tako
ondi slavni g(ospo)din Zrinski na misto
upade,³⁵⁷ a Turci s velikim glasom
tri krat: Hala! Hala! Hala! zakričaše.

I kako g(ospo)din Zrinski upade, tako naši
vsi u nutrnji grad pobigoše, a Turci
janjičari na naše kruto navališe
i tako za našimi u grad ulizoše.
A jur je na palanku nutrnjega grada
po hižah vse puno Turak bilo, da su

356 opružiti – izbaciti, ispaliti

357 na misto upade – na mjestu ostade mrtav

meju naše kamenjem, drivjem,³⁵⁸ sikiricami
hitali s palanka, i tako žakman³⁵⁹
učiniše u naše viteške ljudi, tako
vse posikoše, nego ki je u kapi ili
u paćelu³⁶⁰ otajno van ispelan,
ta je ostal, a ditcu i žene vse živo,
van ispelaše, a veće³⁶¹ janjičari kako³⁶²
drugi Turci,

358 drivje – drvlje, drveće

359 žakman – juriš, jagma, navala

360 paćela – prijevjes

361 veće – više

362 kako – nego

20b

zašto³⁶³ janjičari, ča ne mogoše uzeti
od koga, to mu na sramotu u rukah posi-
koše. Na toliko su ležali, naši *mǎrtvi*
ljudi i Turci u gradu, da je vse po
mǎrtvih ljudi[h] človik hodil, zač
vnutri u gradu i vani polag palanka
nutrnjega grada vse je bilo *mǎrtvih*
posičenih tel: i po gradu bi bil mogal
karv puti.³⁶⁴

I kada su *jur* bili van
ispelali vse *karšćenike* z grada,
i bil je veliki i mali grad pun Turak,
u ono doba je došal ogan do praha,³⁶⁵ ki je
prah bil u nutrnjem gradu u *jednom*
turnu u bolti³⁶⁶ blizu tlom, i one hiže
stare, ke su bile u nutrnjem gradu, one je
vse od fundamenta razmetal³⁶⁷ i razn-
esal, i onda je čuda Turak³⁶⁸ pomoril
kamen i prah, kako sami Turci povidaju
da jih je listo onda od kamena i od
praha palo tri tisuća Turak, zač
po taboru i vojski onda velika vika
i plač staše neprestano od Turak.

363 *zašto* – jer

364 *puti* (stariji oblik *plti*) – grabiti, crpsti

365 *prah* – barut

366 *bolta* – podrum

367 od fundamenta razmetal – iz temelja razorio

368 *čuda Turak* – velik broj Turaka

Završni dio prikaza o Sigetskoj bitki 1566. g.

Glagoljicom pisano štivo se naglo prekida, a završni dio koji postoji u prijevodu³⁶⁹ na latinski jezik s nepoznatog hrvatskog izvornika, koji je 1568. g. objavio u Beču mladi ljubljčanin Samuela Budina, pokazuje da je nekoliko zadnjih listova glagoljičkog prijepisa izgubljeno. Radi toga taj Budinin prijepis dodaje Stjepan Ivšić pri kraju svojeg članka iz 1918. g.

Opsada Sigeta trajala je nešto više od mjesec dana, od početka kolovoza 1566. g. do 7. rujna iste godine, kada pogiba Nikola Zrinski. Ovom jednomjesečnom herojskom obranom spašen je grad Beč od opsade, jer je silna turska vojska imala kao glavni cilj osvajanje grada Beča. S druge strane, očekivana pomoć iz Austrije braniteljima Sigeta nije stigla, iako su snažne postrojbe cara Maksimilijana bile u gradu Gjörü³⁷⁰ u stanju pripravnosti.

Ovdje prilažemo Ivšićev prijevod s latinskog natrag na hrvatski jezik; vidi (Ivšić, 1918, str. 426-428).³⁷¹

... jer neki žaljaše za mrtvim ocem, neki oplakivaše poginula sina, a neki naricaše za mrtvim bratom. Taj dan zapovjedi janjičarski aga, da gospodinu knezu Zrinskomu, već mrtvu, odsijeku glavu i da je odnesu sultanu. Uostalom, veliki vezir sultanov Mehmed-paša s nekoliko vezira tako bijaše lukav, da nijedan od nižih paša ili begova, ni janjičari ni ostali vojnici, nijesu mogli saznati za smrt sultana Sulejmana, koji je umro još 4. rujna poslije ručka oko prve ure na „Šimlehevu“, četvrt milje daleko od Sigeta, kod sigetskih vinograda, dok nije bila već osvojena sigetska tvrđava, i dok nije Sulejmanovu sinu Selimu u pismu javio smrt sultanovu. I da uopće ne iziđe na javu, i da drugi ne doznaju, Mehmed-paša ubije noću potajno sultanova liječnika, da ne bi razglasio njegove smrti. Međutim je i poslije, kad je sultan bio već mrtav, svaki dan davao da trube u trube i udaraju u druge muzičke sprave, da gotove i donose jelo, kao da je sultan živ. No odmah iza Sulejmanove smrti nastaje golema nevolja: žestoka se oluja i jak vihor podiže, koji sve sultanove šatore razbaca i prevrnu, kao da ih hoćaše na drugo mjesto sa sobom

369 Naslov Budininog latinskog prijevoda je *Historia Sigethi*, objavljenog 1568. g. u Beču. Više podataka vidi u (Zvonar, 2016).

370 Vidi (Birnbäum, 1993, str. 397). Gjör se nalazi oko 280 km sjevernije od Sigeta.

371 Budinin prijepis na latinski jezik nastao kao prijevod s nepoznatog hrvatskog izvornika. Vidi (Ivšić, 1918, str. 426-428). Ovdje smo na samo par mjesta osuvremenili Ivšićev prijevod natrag na hrvatski jezik.

odvući. Taj vihor pušući kroz sav ostali kraj dođe i do šatora Mehmed-paše Sokolovića i odnese i odvuče sa sobom svu slamu i sijeno, što ga je god uokolo našao. U isto se doba dogodi nešto čudnovato. Dunav naime donji kod Tolne posta tako mutan, jer mu se voda s pijeskom i muljem izmiješala, da se za tri dana nije mogao razčistiti i razbistriti, niti se mogao, kako pripovijedaju sami Turci i ljudi iz Tolne, za išta upotrijebiti, ni za kuhanje, ni za pranje, ni za pilo.

Dne 8. rujna u nedjelju, na blagdan Djevice Marije, bude glava kneza Zrinskoga, kao i glave poginulih sigetskih vojnika, natakuta na kolac, ne baš visoko od zemlje, i postavljena od sultanova šatora, koliko bi mogao kamenom dobaciti. Naokolo odasvud bijahu sigetske zastave okrenute vršcima pozabadane u zemlju. Tako su sav onaj dan ogledali glavu kneza Zrinskoga, nataknutu na kolac na onoj cesti, jer su Turci bez prestanka dolazili gledati i promatrati glavu kneza Zrinskoga, koju su toliko puta spominjali, i ostale glave sigetskih vojnika donesene i pobacane na jednu gomilu. A svaki Turčin, koji bi donio glavu k sultanovu šatoru ili k šatoru Mehmed-paše, sultanova namjesnika, dobivao bi deset dukata za plaću.

Dne 9. rujna, u ponedjeljak rano ujutro, pošalje Mehmed-paša Sokolović, sultanov zet i veliki vezir, glavu gospodina kneza Zrinskoga u Budim svome bratu Mustafi Sokoloviću, budimskomu paši, a ovaj je, kad je dobije, zamota odmah u svilu i pokrije tankim platnom, pa je po dva seljaka odpravi u Đur³⁷² u carov okoliš. Odanle je pak Baltazar Baćani roneći suze i mnogo se žalosteci odnese u Čakov Turan,³⁷³ i ondje bude napokon u samostanu sv. Jelene,³⁷⁴ u grobnici, u kojoj počiva njegova žena pokojna Katarina Frankapanka s kćerju i s dva sina, pokopana i predana zemlji. Duši pak njegovoj neka predobri previšnji Bog milostivo dade vječni počinak u nebeskom carstvu!

Sustav dojava uhoda u hrvatskim krajevima pod turskom okupacijom

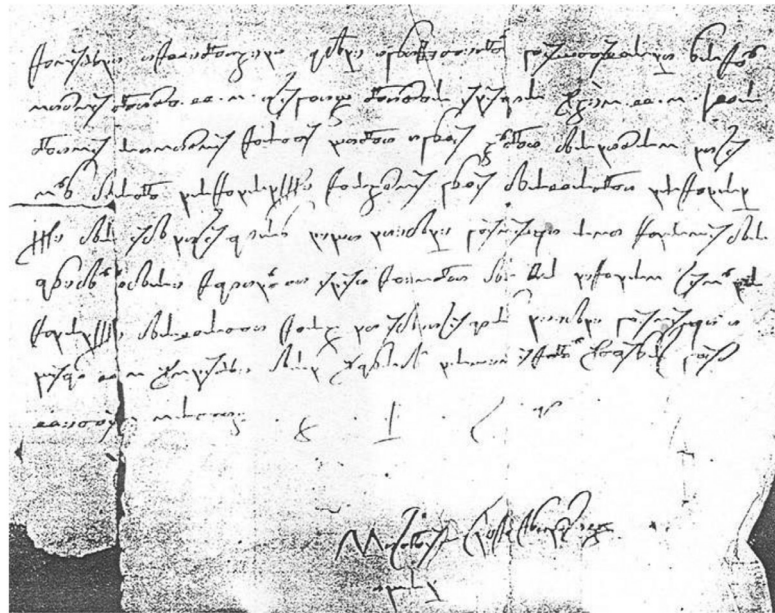
Hrvatski banovi su imali razvijen sustav dojava putem uhoda u krajevima pod turskom upravom, gdje su pratili kretanje njihovih postrojba. Jedan dokument dramatičnog sadržaja iz

372 Đur je zapravo mađarski grad Győr, zapadno od Budimpešte.

373 Čakov Turan – Čakovec

374 Samostan sv. Jelene je nekadašnji pavlinski samostan koji više ne postoji, a preostala je samo kapela sv. Jelene. Nalazi se dva kilometra sjeverno od Čakovca, na području općine Šenkovec.

Dokument iz 1544. g. koji je u Ozlju pisao Nikola Zrinski, s njegovim potpisom.

1544., pisan u Ozlju, sačuvan je u Arhivu HAZU u Zagrebu, kojega je kurzivnom glagoljicom napisao i potpisao sam Nikola Zrinski (Mikloš knez Zrinski i ban). Evo štiva tog glagoljičkog dokumenta:³⁷⁵

Zmožni³⁷⁶ i zveličeni³⁷⁷ g(ospo)d(i)ne i prijatelju poštovani, razumismo list v(aše) m(ilsti) i kopiju lista onoga, u čem v(ašoj) m(ilsti) hvalimo. A i mi smo zato bili i prvo čuli, da (= ali) nisam nikomur dal na znanje, zač smo prvo davali na znanje, da (= ali) od nikogar ne bi ni jedne³⁷⁸ pomoći. A mi znamo da

375 Taj je dokument objavio Stjepan Ivšić 1930. g. u *Sveslavenskom zborniku*.

376 zmožni – moćni, silni

377 uzvišeni

378 ne bi ni jedne – nije bilo nikakve

gredu,³⁷⁹ i da je zginuti³⁸⁰ onoj zemlji, da (= ali) ja ne znam komu na znanje davati, zač ni od nikogar ni jedne pomoći.³⁸¹ I Bog v(ašu) m(ilost) umnoži. Dan u gradu našem Ozlju utorak po svetomu Matiju, 1544.
Mikloš knez Zrinski
i ban

Da je Ivan Kukuljević Sakcinski svojedobno znao za taj dokument, sigurno bi ga uvrstio u *Acta croatica*; vidi (Kukuljević Sakcinski, 1863).

Najraniji strani prijevodi i opisi Sigetske bitke 1566. g.

Črnkov izvornik pisan 1566. g. latinicom na hrvatskom jeziku, preveden je vrlo rano, već u 16. st., na nekoliko stranih jezika: latinski (1568. u Beču, pod naslovom *Historia Sigethi*), s kojeg je onda preveden na njemački (1568. dva izdanja) i talijanski (dva izdanja do 1570.).³⁸² Jedan od vrlo ranih prikaza je objavljen i na engleskom jeziku u Londonu, već 21. rujna 1566., svega nekoliko tjedana nakon tragedije, pod naslovom *News from the fifth day of August 1566 of the strong town of Iula in Hungary*, auktora Johna Awdleya; vidi (Birnbaum, 1983, str. 402). Kao što je dobro poznato, sigetska bitka imala je odjek čak i u Japanu, gdje se od 1919. g. do danas pjeva na hrvatskom jeziku.³⁸³

ČA, KAJ i ŠTO u glagoljičkom štivu

Glagoljički tekst je pisan uglavnom hrvatskom ikavicom:

379 da gredu – da Turci kreću

380 zginuti – propasti

381 zač ni od nikogar ni jedne pomoći – jer od nikoga nema nikakve pomoći

382 Vidi prilog Milana Ratkovića u (Črnko, 1971, str. 27).

383 Sveučilište u Kobeu, gradu na japanskom otoku Honshu, taj je napjev uzelo kao himnu tog sveučilišta. Postoji naravno i japanski prijevod.

srića, sinokoša, zapovid, posikoše, priko, potribno, misto (tj. mjesto), vridnost, obisi (tj. objesi), pondiljak, drivja (od drivo), vriće, ustriliše, pobigoše, sikiricami

Ima mnogo primjera čakavskih, štokavskih i kajkavskih izraza.

Što se tiče uporabe riječi ČA, KAJ i ŠTO, na ČA smo naišli najviše puta, na ČTO ili ŠTO puno rjeđe, a na samu riječ KAJ nismo naišli niti jednom, iako, kao što smo rekli, ima dosta kajkavskih riječi. Riječ ZAC je čakavska. To pokazuju ovi primjeri:

ča (str. 4b, redak 10.), zač (str. 5a, redak 3.), začto (jer, str. 5a, redak 2. odozdol), čto komu reče i zapovidi (str. 8a, redak 4.), čto mu je potribno (str. 8b, redak 7. odozdol), ki bi jim ča donesal (str. 8b, redak 5. odozdol), vridnost ča ukral (str. 9a, redak 8. odozdol), ča je rano (str. 11b, redak 4.), ča je u subotu (str. 12a, redak 7. odozdol), ča je u pondiljak (str. 13a, redak 4.), ča je blato ostalo (str. 13b, redak 10.), zač (str. 15a, redak 2. odozdol), zač (str. 16b, redak 4. odozdol), ča (str. 16a, redak 7. odozdol), ča imam (str. 18a, redak 10. i 11.), ča mu (str. 18a, redak 2. odozdol), zač (str. 18b, redak 3. odozdol), zač (str. 19a, redak 7.), ča očemo (str. 19a, redak 5. odozdol), ča ne mogaše (str. 20b, redak 1.), zač (str. 20b, redak 5.)

Kajkavizmima bi mogli pripadati i ovi primjeri:

škomce (šuteći, od čkomiti; str. 3a, redak 9.), hiža (str. 4b, redak 1.), podvignu se (str. 5b, redak 1.), pred manom (tj. preda mnom, str. 7a, redak 1. odozdol), polag (tj. pored, str. 8a, redak 4. odozdol), ali (tj. ili, str. 8a, redak 9.), melja (brašno, str. 9a, reak 1.), vekšega (većega, str. 9a, zadnji redak), plot (tj. ograda, str. 9b, redak), nigdor (nitko, str. 10b, redak 7. odozdol), najvekši (str. 11b, redak 5. odozdol), vsa Bosna (str. 2a, redak 5. odozdol), vsakojake (str. 7b, redak 10.), vsu noć (str. 12a, redak 5.), vsaki dan (str. 12b, redak 6.), vsaki nositi (str. 12b, redak 8.), vsa voda (str. 13b, redak 9.)

Evo i nekoliko primjera štokavizama: što (str. 16b, redak 2.), zašto im Turci pretekoše (str. 13a, redak 8.)

Imamo i rijetke primjere uporabe dvojine u hrvatskom jeziku: *sta* bile dvi gate (str. 12b, redak 7. odozdol), *obisita* (str. 9a, redak 5.)

Neki statistički podatci

Na listu 9b spominje se da je na početku opsade Sigeta početkom kolovoza 1566. g. broj branitelja (bez žena i djece) iznosio nešto više od 2300 (pri kraju opsade ostalo ih je samo oko 600). Na str. 10a nalazimo podatak da je broj Turaka koji su okružili Siget početkom kolovoza 1566. g. bio devedeset tisuća.³⁸⁴ Sadašnje procjene su između 100 i 150 tisuća. U (Birnbäum, 1993) se navodi brojka od oko 200 tisuća. Mislimo da je brojka od devedeset tisuća ipak najvjerodostojnija, jer je kretanje Sulejmanovih postrojba pažljivo praćeno putem mreže uhoda tijekom duljeg razdoblja.

U štivu se na čak 80 mjesta pojavljuje tursko ime. Osmanlijsko ime se ne pojavljuje niti jednom. Prezime Zrinski se pojavljuje 25 puta.³⁸⁵ Prezime Suliman (tj. Sulejman) spominje se dvaput, a kao *car* 24 puta. Ime grada Segeta nalazimo 17 puta, nikada kao Siget. Božje ime se kao Bog spominje 17 puta, a ime Jezus četiri puta. Hala (Allah) nalazimo šest puta.

Riječ jagma (juriš) susrećemo 11 puta, janjičar 12 puta, vitez 14 puta. *Pukša* (top) i *pukšica* (puška) spominju se 15 puta, sablja 10 puta. Grad Osik (Osijek) se u štivu pojavljuje na sedam mjesta, a rijeka Drava na 17.

Nastojali smo uz pomoć dosta velikog broja bilježaka na rubnicama ispod štiva gdje se nalaze faksimili čitatelju olakšati praćenje glagoljičkog izvornika. Ima ih više od tri stotine, pri čemu smo se najviše služili temeljnim člankom akademika Stjepana Ivšića iz 1918. g. U (Črnko, 1971) su popraćeni književni odjeci bitke kod Sigeta 1566. Na početku je u (Črnko, 1917, str. 3-25) preneseno upravo štivo kojim se bavi (Ivšić, 1918) i naš članak. Na rubnicama tog štiva se u (Črnko, 1971) nalaze 33 bilješke. Glavnina pojmova je izdvojena na drugom mjestu, u *Rječniku arhaizama* na str. 181-193, koji prati i druge tekstove, a veoma je koristan. Vrijedno je što je u (Črnko, 1971, str. 2) preko cijele stranice prenesena jedna fotografija faksimila izvornika iz Ivšićevog članka, koja odgovara str. 7a, s početnim riječima „poglavniku karšćanskomu“ (tj. Sv. Otcu Papi) i s prisegom Nikole Zrinskog. Možemo pretpostaviti da su fotografije (negativi) glagoljičkih listova u HAZU (tadašnjoj

384 Prema tome, na jednog branitelja Sigeta dolazilo je 40 Turaka.

385 Zanimljivo je da se u Hrvatskoj prezime Zrinski susreće i danas, iako dosta rijetko.

JAZU) nestali ili zagubljeni još prije 1970. g., jer da su bili dostupni, vjerujemo da bi bili objavljeni u (Črnko, 1971), ili barem spomenuti.

Da je Ivan Kukuljević Sakcinski (1889. – 1889.) u svoje vrijeme znao za glagoljički tekst kojim se bavi ovaj članak, vjerujemo da bi ga uvrstio u svoju *Acta croatica*; vidi (Kukuljević Sakcinski, 1863).³⁸⁶

Naselja u Hrvatskoj povezana s imenom Siget i Seget

Značenje riječi *siget* je otok (mađ. sziget), a riječ *seget* se odnosi na močvrano područje.³⁸⁷ Evo primjera takvih naselja u Hrvatsko: naselje *Siget* u Novom Zagrebu, *Sigečica*, naselje u Zagrebu između Heizlove ul., Vukovarske av., Slavonske av. i Držićeve av., *Sigetje* u Gajnicama u Zagrebu, gradić *Seget* kod Trogira, selo *Seget* kod Umaga u Istri, *Sigetec*, selo u općini Peteranec u Hrvatskoj, *Sigetec*, naselje u sastavu Ludbrega, *Sigetac* Novski zapadno od Novske.

Zahvale

Zahvaljujemo g. Heinrichu Auerspergu iz Austrije na dopuštenju za objavljivanje glagoljičkog rukopisa, koji se nalazi u njegovu vlasništvu, a također i njegovoj kćeri Domenici (Domenica) na posredovanju. Zahvaljujemo dr. Katharini Tyran iz Beča na dragocjenoj informaciji da se faksmili najvjerojatnije nalaze u Austrijskom državnom arhivu.

386 Prema informaciji akademika Eduarda Hercigonje, *Acta croatica* se sastoji od oko 800 dokumenata pisanih u razdoblju od 1100. g. do konca 16. st., koji su od kapitalne važnosti za poznavanje hrvatskog jezika, povijesti, kao i za poznavanje starog hrvatskog prava.

387 Prema objašnjenju koje smo dobili od gđe. Vlaste Petrač, naziv *siget* u hrvatskom jeziku znači divlji sirak, tj. vrstu žitarice od koje se izrađuju metle.

Literatura

- Andelko Badurina, 1992.: *Boljunski glagoljski rukopisi*, Historijski arhiv u Pazinu <http://www.croatianhistory.net/etf/boljunb.html> (pristupljeno veljače 2021.)
- Marianna D. Birbaum, 1993.: *Croatian and Hungarian Latinity in the Sixteenth Century*, Most/The Bridge, Zagreb-Dubrovnik (osobito str. 395-411)
- Ferenc Črnko, 1971.: *Podsjeđanje i osvajanje Sigeta*, knjiga sadržana u trilogiji *Opsada Sigeta*, Liber, Zagreb
- Franjo Črnko, 2016.: *Nikola Zrinski – branitelj Sigeta grada* (ur. Alojz Jembrih), Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb
- Branko Fučić, 1982.: *Glagoljski natpisi*, JAZU, dostupno na <https://glagoljica.hr/?pr=i&id=581694> (pristupljeno veljače 2021.)
- Vedran Gligo (ur.), 1983.: *Govori protiv Turaka* (Orationes contra Turcas), Logos, Split
- Stjepan Ivšić, 1918.: Podsjeđanje i osvojenje Sigeta u glagoljskom prijepisu hrvatskoga opisa iz g. 1566. ili 1567., *Starine XXXVI.*, str. 390–429. (dostupno na <https://dizbi.hazu.hr>, pristupljeno veljače 2021.)
- Ivan Kukuljević Sakcinski, 1863.: *Acta croatica*, Zagreb, dostupno na www.croatianhistory.net/etf/acta.html (pristupljeno veljače 2021.)
- Ivan Mance i Darko Žubrinčić, 2019.: Glagoljički prijepis latiničkog zapisa Franje Črnka o bitki kod Sigeta 1566. i o Nikoli Zrinskom, www.croatianhistory.net/etf/crnkogl.html i www.croatianhistory.net/etf/crnkogl800.html (pristupljeno veljače 2021.)
- Ivan Mance i Darko Žubrinčić, 2020., Sigetka bitka 1566. opisana glagoljicom, *Baščina* br. 21, str. 48-50.
- Milorad Medini, 1902., *Povjest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku*, Knjiga I., XVI. stoljeće, Matica hrvatska, Zagreb, osobito str. 272. <https://archive.org/details/povjesthrvatske00medigoog/page/n6/mode/2up> (pristupljeno ožujka 2021.)
- Josip Seršić, 2013.: *Kroatisches Wien / Hrvatski Beč*, Carl Gerold's Sohn Verlag, Wien
- Svetko Ušalj et al., 2020: *Mala početnica kurzivne glagoljice*, www.croatianhistory.net/etf/kurziv.html (pristupljeno veljače 2021.)
- Ivan Zvonar, 2016.: Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika, *Kaj*, Vol. 49 (236) No. 5-6 (342-343), str. 57-79.
- Darko Žubrinčić, 2002.: *Juraj Slovinać*, www.croatianhistory.net/etf/juraj.html (pristupljeno veljače 2021.)

Glagoljicom pisana bilježnica iz Državnog arhiva u Beču o obrani Sigeta od Turaka 1566. godine i pogibiji Nikole Zrinskog

Darko Žubrinić, 2005.: *U boj, u boj*, www.croatianhistory.net/etf/uboj.html (pristupljeno veljače 2021.)

Summary

Črnko's record about the defense of Siget from the Turks and the death of Nikola Zrinski in 1566, kept in the State Archive in Vienna

A famous 1566 record of Ferenc (Franjo) Črnko, originally written in Latin script, and transcribed by an anonymous Croatian glagolitic priest in the region of Ozalj and written in the Glagolitic quickscript in 1566 or 1567, contains precisely 38 pages. It is kept in the Austrian State Archive in Vienna, and is a part of a private collection of the family of Heinrich Auersperg. Till now, only two pages of this document have been published long ago, in a well-known study by Stjepan Ivšić from 1918. The text was written as a mixture of three Croatian dialects -chakavian, kajkavian, and štokavian, with occasional appearance of expressions in Hungarian, German, Turkish, and Italian. All of 38 pages of this exceptionally important linguistic and historical document were for the first time publicly shown in (Mance and Žubrinić, 2019), after the authors purchased them in 2019 in the mentioned State Archives in Vienna. Here we deal with a manuscript of high international value, which is of interest for understanding not only the history of Europe (in particular, of Croatia, Hungary, and Austria), but also the history of Turkey.

Key words: *Franjo Črnko, Nikola Zrinski, Siget, Croatian Glagolitic Script, Stjepan Ivšić, Heinrich Auersperg*